

2022-01

þý — À μ Á - À Ä É Ã . Ä ç Å Á ¹ Ã Ä ¹ ⁰ ® Â ± 1

þý • » » ¬ ´ ± Â - ´ » ² ± ½ - ± Â ¼ - Ã É μ ½ ì Â

þý - μ ½ ± Ê , • Ã Ä - » ±

þý (Á ì³ Á ± ¼ ¼ ± " ¹ ç ⁰ . Ã . Â ¢ ç Å Á ¹ Ã Ä ¹ ⁰ ì ½ • À ¹ Ç μ ¹ Á ® Ã μ É ½ , £ Ç ç » ® Ý ¹ ⁰ ç ½ ç ¼ ¹ ⁰ ì ½

þý " ¹ ç ⁰ . Ã . Â , ± ½ μ À ¹ Ã Ä ® ¼ ¹ ç • μ ¬ À ç » ¹ Â ¬ Æ ç Å

<http://hdl.handle.net/11728/12194>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

**Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ-ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΜΕΣΩ ΕΝΟΣ ΔΙΚΤΥΟΥ
ΠΟΛΕΩΝ**

ΖΑΝΑΪ ΕΣΤΕΛΑ

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΜΕΣΩ ΕΝΟΣ ΔΙΚΤΥΟΥ ΠΟΛΕΩΝ

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων Τουρισμού στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις

ΖΑΝΑΪ ΕΣΤΕΛΑ

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © ZENAΪ ΕΣΤΕΛΑ, 2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	4
1.1 Ιστορική ανασκόπηση του τουρισμού	4
1.2 Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις του τουρισμού.....	6
1.3 Η τουριστική ανάπτυξη προορισμών.....	7
1.4 Παράγοντες διαμόρφωσης της τουριστικής ανάπτυξης.....	9
1.5 Οι συνέπειες της τουριστικής ανάπτυξης	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΟΛΕΩΝ	12
2.1 Εναλλακτικός τουρισμός	12
2.1.1 Οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού.....	12
2.2 Περιηγητικές και θεματικές διαδρομές δικτύων πόλεων ή περιοχών.....	13
2.3 Οφέλη ανάπτυξης διαδρομών	14
2.3.1 Οικονομικά οφέλη.....	14
2.3.2 Πολιτιστικά οφέλη	14
2.3.3 Κοινωνικά οφέλη.....	14
2.3.4 Περιβαλλοντικά οφέλη.....	15
2.4 Ο ρόλος των δικτύων μεταφοράς στην ανάπτυξη διαδρομών	15
2.5 Παραδείγματα διαδρομών δικτύων πόλεων διαφορετικών χωρών.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ	20
3.1 Έλληνες τουρίστες στην Αλβανία.....	20
3.2 Αλβανοί τουρίστες στην Ελλάδα	20
3.3 Προσπάθειες που έχουν πραγματοποιηθεί για μια διασυνοριακή συνεργασία	21

3.4 Περιορισμοί που προκύπτουν στην συνεργασία μεταξύ των 2 χωρών	23
3.4.1 Οικονομικοί και πολιτικοί παράγοντες	23
3.4.2 Κοινωνικές διαφορές.....	23
3.4.3 Η επίδραση του μεταναστευτικού κύματος.....	24
3.5 Οι σχέσεις των δύο κρατών	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΟΥΝ	
ΕΝΑ ΔΙΚΤΥΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ-	
ΑΛΒΑΝΙΑΣ.....	27
4.1 Πάργα.....	27
4.1.1 Οι παραλίες της Πάργας.....	27
4.1.2 Η ιστορία της Πάργας	27
4.1.4 Ο τουρισμός της Πάργας.....	29
4.2 Σύβοτα.....	31
4.2.1 Οι παραλίες των Συβότων	31
4.2.2 Η ιστορία των Συβότων.....	31
4.2.3 Τα αξιοθέατα των Συβότων.....	32
4.2.4 Ο τουρισμός των Συβότων	32
4.3 Ηγουμενίτσα	33
4.3.1 Η ιστορία της Ηγουμενίτσας	33
4.3.2 Τα αξιοθέατα της Ηγουμενίτσας	34
4.3.3 Ο τουρισμός της Ηγουμενίτσας	34
4.4 Άγιοι Σαράντα.....	35
4.4.1 Οι παραλίες των Αγίων Σαράντα	35
4.4.2 Η ιστορία των Αγίων Σαράντα.....	36
4.4.3 Τα αξιοθέατα των Αγίων Σαράντα.....	36
4.4.4 Ο τουρισμός των Αγίων Σαράντα	37
4.5 Αργυρόκαστρο	38
4.5.1 Η ιστορία του Αργυρόκαστρου	38

4.5.2 Τα αξιοθέατα του Αργυρόκαστρου	38
4.5.3 Ο τουρισμός του Αργυρόκαστρου	39
4.6 Αυλώνας.....	40
4.6.1 Η ιστορία του Αυλώνα	40
4.6.2 Τα αξιοθέατα του Αυλώνα	40
4.6.3 Ο τουρισμός του Αυλώνα.....	41
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΕΡΕΥΝΑ	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	42
5.1 Σημαντικότητα, πρωτοτυπία και επικαιρότητα της έρευνας	42
5.2 Στόχοι και σκοπός της έρευνας.....	42
5.3 Μεθοδολογία έρευνας και μέσα συλλογής δεδομένων.....	43
5.4 Σχεδιασμός μέσου	43
5.5 Δείγμα	44
5.6 Περιορισμοί της έρευνας	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	46
6.1 Αποτελέσματα ερωτηματολογίου	46
6.2 Αποτελέσματα συνεντεύξεων	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	58
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	62
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ	64
ΠΑΡΑΤΗΜΑ.....	67

Περιεχόμενα Εικόνων

Διάγραμμα 1. Διαδρομή Via Francigena	17
Διάγραμμα 2.. Διαδρομή Santiago de Compostela.....	17
Διάγραμμα 3. Ευρωπαϊκά μονοπάτια μεγάλων διαδρομών.....	18
Διάγραμμα 4. Πάργα	31
Διάγραμμα 5. Σύβοτα	33
Διάγραμμα 6. Το νέο λιμάνι της Ηγουμενίτσας	35
Διάγραμμα 7. Άγιοι Σαράντα, Αλβανία.....	37
Διάγραμμα 8. Αργυρόκαστρο	39
Διάγραμμα 9. Αυλώνας, Αλβανία	41
Διάγραμμα 10. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 1, σχετικά με την επιλογή επίσκεψης σε ένα ταξίδι, διαφορετικών πόλεων.	46
Διάγραμμα 11. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 3, σχετικά με το κατά πόσο τα δίκτυα πόλεων διαφορετικών χωρών αποτελούν κίνητρο για τους ερωτηθέντες.	47
Διάγραμμα 12. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 7, σχετικά με το κατά πόσο πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι μπορεί να υπάρξει συνεργασία στον τομέα του τουρισμού ανάμεσα στις δύο χώρες.	49
Διάγραμμα 13. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 8, σχετικά με το κατά πόσο πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι υπάρχουν κοινά ανάμεσα στις 2 χώρες.	50
Διάγραμμα 14. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 10, σχετικά με το κατά πόσο οι ερωτηθέντες θα ακολουθούσαν μια διαδρομή μεταξύ των δύο χωρών.	51
Διάγραμμα 15. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 11, σχετικά με το ποια από τις δύο χώρες πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι θα επωφεληθεί περισσότερο τουριστικά από μια συνεργασία.....	52
Διάγραμμα 16. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 12, σχετικά με το φύλο των ερωτηθέντων.....	53
Διάγραμμα 17. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 13, σχετικά με την ηλικία των ερωτηθέντων.....	53
Διάγραμμα 18. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 14, σχετικά με την καταγωγή των ερωτηθέντων.....	54
Διάγραμμα 19. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 15, σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων.....	55
Διάγραμμα 20. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 16, σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων.....	55

Διάγραμμα 21. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 16, σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων (Συνέχεια).....	56
---	----

ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Ζανάι Εστέλα

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Η περίπτωση τουριστικής ανάπτυξης Ελλάδας-Αλβανίας μέσω ενός δικτύου πόλεων

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις ..... από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος): Ελένη Μαυραγάνη

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Επαμεινώνδας Κορώνης

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Ανέστης Λαδάς

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην συνεχώς εξελισσόμενη και απαιτητική παγκόσμια τουριστική αγορά, η σημαντικότερη τάση είναι η ζήτηση για τα βιωματικά ταξίδια. Οι διαδρομές και τα δίκτυα πόλεων, ιδίως διαφορετικών χωρών, κερδίζουν όλο και περισσότερο έδαφος, καθώς εντάσσονται στον βιωματικό τουρισμό και συνδέονται με την εμπειρία. Σε αυτό το είδος τουρισμού, οι ταξιδιώτες έχουν την δυνατότητα να γνωρίσουν διαφορετικές κουλτούρες, συνδυάζοντας πολλές φορές μια δραστηριότητα ή ένα θέμα. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει και να αναλύσει την περίπτωση τουριστικής συνεργασίας μεταξύ της Ελλάδας και της Αλβανίας, μέσω μια τέτοιας διαδρομής δικτύου πόλεων. Συγκεκριμένα αναλύονται ορισμένες πόλεις των δύο χωρών, οι οποίες μπορούν να συμπεριληφθούν σε μια διαδρομή τουρισμού, λόγω των σχετικά κοντινών τους αποστάσεων, αλλά και των δυνατοτήτων που έχουν, ώστε να αποτελέσουν ένα δυναμικό τουριστικό προϊόν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός συμβάλλει κατά πολύ στην οικονομία μιας χώρας, όμως για να υπάρξει βιωσιμότητα είναι επιτακτική η ανάγκη ανάπτυξης νέων και διαφορετικών μορφών τουρισμού. Οι τουρίστες της σημερινής εποχής στρέφονται στο είδος εκείνο το οποίο είναι περισσότερο βιωματικό αλλά και έξω από τα συνηθισμένα. Οι διαδρομές δικτύων πόλεων κερδίζουν όλο και περισσότερο έδαφος στην τουριστική αγορά, ειδικά όταν συνοδεύονται από ένα συγκεκριμένο θέμα ή μία δραστηριότητα. Σε πολλές χώρες της Ευρώπης και όχι μόνο, μπορεί να συναντήσει και να ακολουθήσει κανείς τέτοιες διαδρομές, όταν δε περνάνε από διαφορετικές χώρες αποτελούν ακόμα μεγαλύτερο δέλεαρ για τους ταξιδιώτες.

Δύο χώρες, οι οποίες λόγω της γεωγραφικής τους θέσης αλλά και της διαφορετικότητας και συνάμα της ομοιότητας σε ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία μπορεί να αποτελέσουν μια πρόκληση για τους δυνητικούς τουρίστες, είναι η Ελλάδα και η Αλβανία. Μια διαδρομή δικτύων πόλεων, ανάμεσα σε αυτές τις δύο χώρες αναμφισβήτητα προσφέρει μια διαφορετική εμπειρία, καθώς συνδυάζει μια ανεπτυγμένη τουριστικά με μια προς εξερεύνηση χώρα, που όμως έχει πολλές δυνατότητες και μπορεί να αφήσει ικανοποιημένους τους επισκέπτες. Παρ' όλα αυτά, μέχρι σήμερα, δεν έχουν γίνει πολλές προσπάθειες, ώστε να επιτευχθεί μια τέτοια συνεργασία.

Στα πλαίσια των παραπάνω σκέψεων, λοιπόν, επιλέχθηκε το θέμα που αναλύεται και μελετάται στη συγκεκριμένη εργασία, διότι καλύπτει μια πλευρά του τουρισμού, η οποία σε μεγάλο βαθμό δεν έχει γίνει αντικείμενο μελέτης, απ' ότι έχει δείξει η βιβλιογραφική ανασκόπηση. Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής παρουσιάζονται στην συγκεκριμένη εργασία η οποία αποτελείται από τα εξής κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται ο τουρισμός, η ιστορική του εξέλιξη και διατυπώνονται ορισμένες εννοιολογικές προσεγγίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί μέσα στα χρόνια. Επίσης, γίνεται λόγος για την τουριστική ανάπτυξη των προορισμών και τα στάδια μέσα από τα οποία περνάει μια περιοχή, ώστε να θεωρείται τουριστικά ανεπτυγμένη. Για να υπάρξει τουριστική ανάπτυξη, όμως υπάρχουν ορισμένοι παράγοντες που την διαμορφώνουν. Η ανάπτυξη αυτή εκτός από θετικές συνέπειες, μπορεί να επιφέρει και αρνητικές, οι οποίες εμφανίζονται περισσότερο στην κοινωνία και στο περιβάλλον, όπως αναλύεται στο ίδιο κεφάλαιο.

Το δεύτερο κεφάλαιο, αφορά το είδος αυτό του εναλλακτικού τουρισμού, το οποίο αναφέρθηκε και στην αρχή της εισαγωγής, δηλαδή τις διαδρομές περιοχών ή πόλεων, κυρίως

διαφορετικών χωρών. Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια θεωρητικής προσέγγισης των περιηγητικών ή θεματικών διαδρομών, αναφέρονται οι κατηγορίες του, παραδείγματα διάφορων διαδρομών που έχουν δημιουργηθεί σε ορισμένα μέρη, καθώς και τα οφέλη των διαδρομών αυτών σε κάθε τομέα. Ακόμη, αναφέρεται η συμβολή τους στην τουριστική ανάπτυξη.

Στο τρίτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται μια ανάλυση ορισμένων πόλεων της Ελλάδας και της Αλβανίας, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν μέρος μιας θεματικής διαδρομής ή ενός προσφερόμενου τουριστικού πακέτου, καθώς με τη σειρά που αναφέρονται απέχουν η μία από την άλλη οδικώς, περίπου μία με μια μισή ώρα. Οι πόλεις αυτές που αναφέρονται, ως ένα βαθμό έχουν αναπτύξει την τουριστική τους ταυτότητα, η κάθε μια σε διαφορετικό βαθμό, όμως όλες έχουν την δυνατότητα να αποκτήσουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να αποτελέσουν έναν ιδανικό προορισμό.

Για τις σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών, γίνεται λόγος στο τρίτο κεφάλαιο, όπου αναφέρεται η συμβολή του Αλβανού τουρίστα στην Ελλάδα και του Έλληνα τουρίστα στην Αλβανία και παρουσιάζονται οι προσπάθειες που έχουν γίνει ώστε να υπάρξει μια διασυνοριακή συνεργασία ανάμεσα στις δύο χώρες. Στην επίτευξη της συνεργασίας αυτή, όμως υπάρχουν διάφοροι περιορισμοί, οι οποίοι έχουν να κάνουν με οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες, με ορισμένες κοινωνικές διαφορές, καθώς και με την επίδραση του μεταναστευτικού κινήματος που καθόρισε την εικόνα που έχουν οι Έλληνες για την Αλβανία.

Το δεύτερο μέρος αφορά την έρευνα που διεξήχθη. Συγκεκριμένα, στο πέμπτο κεφάλαιο, περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας, ο σκοπός της, η πορεία διεξαγωγής της, καθώς και οι περιορισμοί που παρουσιάστηκαν. Στο έκτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, ενώ στο έβδομο τα συμπεράσματα και ορισμένες προτάσεις.

Η ολοκλήρωση της εργασίας, πραγματοποιείται, μέσω του τρίτου μέρους, το οποίο περιλαμβάνει την βιβλιογραφία και τέλος το παράρτημα που συμπεριλαμβάνει το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τους σκοπούς της έρευνας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1.1 Ιστορική ανασκόπηση του τουρισμού

Ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα, η οποία εμφανίστηκε πριν πολλά χρόνια, γι' αυτό και κάνοντας ανασκόπηση στην ιστορία του, μπορεί κανείς να κατανοήσει καλύτερα την εξέλιξή του. Παρ' όλα αυτά, όμως, αποτελεί σχετικά πρόσφατη εφεύρεση, καθώς οι λέξεις "τουρισμός" και "τουρίστας" δεν υπήρχαν μέχρι τον περασμένο αιώνα και τον πρώτο καιρό της εφεύρεσής τους είχαν αρνητική σημασία, καθώς υποδήλωναν τα φθηνά ταξίδια, ομαδικού χαρακτήρα. Από την άλλη οι λέξεις "ταξιδιώτης" και "ταξίδι", συνδέονταν με τους αριστοκράτες ή μορφωμένους ταξιδευτές εκείνης της εποχής.

Ο τουρισμός αποτελεί ένα πολυσύνθετο φαινόμενο, το οποίο στο πέρασμα των χρόνων, έχει περάσει από τέσσερα στάδια. Το πρώτο στάδιο αποτελεί τον προϊστορικό τουρισμό, το δεύτερο αφορά την εποχή των σιδηροδρόμων, το τρίτο την περίοδο του μεσοπολέμου και το τέταρτο στάδιο την περίοδο από το 1945 έως σήμερα (Lickorish & Jenkins, 1997).

Προϊστορικός τουρισμός

Οι πρώτοι ταξιδιώτες εμφανίζονται περίπου στα μέσα της τέταρτης χιλιετίας π.Χ., όπου οι μετακινήσεις πραγματοποιούνταν με σχεδίες από καλάμια παπύρου. Εκείνη την εποχή το οδικό δίκτυο ήταν ανύπαρκτο και υπήρχαν μόνο μονοπάτια (Φωτίου, 2005). Το 3000 π.Χ., χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά ο τροχός ως μέσο μετακίνησης και όσο περνούσαν τα χρόνια, με τη βελτίωση των μέσων μεταφοράς και των οδικών δικτύων, οι μετακινήσεις και τα ταξίδια, αυξήθηκαν με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Οι πρώτες μετακινήσεις γίνονταν κυρίως για εμπορικούς ή επαγγελματικούς σκοπούς (Τσάρτας, 1996:1). Οι Αιγύπτιοι ήταν οι πρώτοι, οι οποίοι ταξίδεψαν για επαγγελματικούς λόγους.

Εκείνη την εποχή, εμφανίστηκαν οι πρώτοι περιηγητές, όπως ήταν ο Ηρόδοτος και ο Πausανίας, οι οποίοι κατέγραψαν τις εντυπώσεις τους από τις περιηγήσεις στον τότε γνωστό κόσμο και στην Ελλάδα αντίστοιχα. Οι διάφορες τελετές και εκδηλώσεις εκείνης της περιόδου, όπως ήταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, αποτελούσαν λόγο μετακίνησης. Ακόμη,

μελετώντας τη μυθολογία, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι οι έννοιες της φιλοξενίας και του τουρίστα υπήρχαν σε πολλούς μύθους.

Κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής περιόδου, αυξήθηκε η επιθυμία για γνωριμία με άλλους τόπους και έτσι αυξήθηκαν και οι μετακινήσεις, οι οποίες ήταν ασφαλέστερες και ευκολότερες λόγω της δημιουργίας νέων οδών και βελτίωσης των παλαιών. Εκείνη την εποχή, δημιουργήθηκαν, επίσης, τα πρώτα πανδοχεία.

Τον 4ο αιώνα μ.Χ., με την διάδοση του Χριστιανισμού, πολλές ήταν οι μετακινήσεις στους Αγίους Τόπους, πράγμα το οποίο οδήγησε στη δημιουργία τουριστικών πρακτορείων και επιχειρήσεων. Οι Ενετοί, ήταν οι πρώτοι που οργάνωσαν αυτά τα ταξίδια, στα οποία συμπεριλαμβανόταν φαγητό, διαμονή και διάφορες άλλες διευκολύνσεις. Η Αναγέννηση, ήταν επίσης μια περίοδος όπου οι μετακινήσεις ήταν πολλές, καθώς υπήρξε έντονη ανάγκη για πολιτιστικές αναζητήσεις.

Η εποχή των σιδηροδρόμων

Τη συγκεκριμένη εποχή, έκαναν την εμφάνισή τους τα ατμόπλοια και οι ατμομηχανές και έτσι ήταν ευκολότερη η μετακίνηση από τόπο σε τόπο. Παράλληλα, με την ταχεία αύξηση του πληθυσμού και του πλούτου, δημιουργήθηκε μια νέα αγορά και έτσι σημειώθηκαν τα πρώτα μαζικά ταξίδια. Το 1800, εμφανίστηκε για πρώτη φορά η λέξη “τουρίστας” από την γαλλική έκφραση “round tour” (Γεωργόπουλος, 2009). Εκείνη την περίοδο, ανοίγουν τα πρώτα τουριστικά πρακτορεία, με πρώτο εκείνο του Thomas Cook, ο οποίος εξέδωσε και τον πρώτο τουριστικό οδηγό.

Η περίοδος του μεσοπολέμου

Η περίοδος του μεσοπολέμου ξεκινάει το 1918 και φτάνει έως το 1939. Λόγω του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η ανοδική πορεία που σημείωσε η εποχή του σιδηρόδρομου, διακόπηκε απότομα. Παρ’ όλα αυτά, την περίοδο του πολέμου αναπτύχθηκαν τα αυτοκίνητα και οι αερομεταφορές, οι οποίες τα επόμενα χρόνια έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού. Οι άδειες μετ’ αποδοχών, τα κάμπινγκ, οι ξενώνες, τα ταξίδια με τροχόσπιτα και οι εκδρομές με πούλμαν, ήταν μερικές από τις καινοτομίες εκείνης της εποχής. Όμως η ανάπτυξη του τουρισμού περιορίστηκε, λόγω της οικονομικής ύφεσης κατά τη δεκαετία του ‘30 και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σταμάτησε εντελώς.

1945 έως σήμερα

Το τέταρτο στάδιο ξεκινά από τα μεταπολεμικά χρόνια έως σήμερα και αποτελεί την περίοδο με την μεγαλύτερη τουριστική, αλλά και τεχνολογική ανάπτυξη. Παράλληλα, με την βελτίωση των μέσων μαζικής μεταφοράς, την αύξηση του καθαρού διαθέσιμου εισοδήματος και γενικότερα την βελτίωση της οικονομίας, καθώς και η κατάσταση συνεχούς ειρήνης και των συνθηκών της κοινωνίας, ο τουρισμός μαζικοποιείται και καλύπτει ένα μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και έτσι οι ταξιδιωτικές δαπάνες είναι μεγαλύτερες απ' ό,τι παλαιότερα. Με αυτόν τον τρόπο, δεν αποτελεί πλέον προνόμιο των λίγων και έτσι σήμερα έχει φτάσει να είναι ένας από τους σημαντικότερους κλάδους της οικονομίας.

1.2 Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις του τουρισμού

Μέσα στα χρόνια έχουν διατυπωθεί πολλοί ορισμοί για τη λέξη “τουρισμός”. Πολλοί είναι εκείνοι η οποίοι συμφωνούν ότι ο όρος αυτός αφορά τη μετακίνηση σε άλλους τόπους για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, συνήθως μικρότερο των έξι μηνών.

Ο πρώτος ορισμός διατυπώθηκε το 1942 από τους Hunziker και Krapf, οι οποίοι ισχυρίστηκαν ότι ο τουρισμός είναι ένα σύνολο σχέσεων και φαινομένων, τα οποία προκύπτουν κατά το διάστημα της μετακίνησης και της διαμονής των ατόμων και δε συνδέονται με εργασιακούς και μεταναστευτικούς σκοπούς (Ηγουμενάκης, 1999).

Η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού, το 1953, δημοσίευσε, το Διεθνές Λεξικό Τουρισμού, σύμφωνα με το οποίο ο τουρισμός είναι το σύνολο των διαφόρων δραστηριοτήτων που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια των μετακινήσεων, οι οποίες ποικίλλουν σε ένταση ανάλογα με τον βαθμό επιθυμίας που έχει το κάθε άτομο για απόδραση (Βαρβαρέσος, 2000a).

Οι Ηγουμενάκης, Λύτρας και Κραβαρίτης, προσπάθησαν να προσεγγίσουν την έννοια του τουρισμού και όρισαν ότι είναι η προσωρινή μετακίνηση σε έναν άλλον τόπο από εκείνον της μόνιμης διαμονής, με σκοπό την ικανοποίηση των επιθυμιών και αναγκών στον τουρισμό, οι οποίες δε σχετίζονται απαραίτητα με την αναψυχή και την ξεκούραση. Ακόμη, ανέφεραν ότι η έννοια του τουρισμού συμπεριλαμβάνει τις προσπάθειες και τις διαδικασίες που πραγματοποιούνται για προσέλκυση, υποδοχή και εξυπηρέτηση των τουριστών (Ηγουμενάκης, Λύτρας και Κραβαρίτης, 1999).

Το 1991, διατυπώθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού ο εξής ορισμός, ο οποίος, μάλιστα, το 1993, επικυρώθηκε από την Στατιστική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος αναφέρει ότι: “ο τουρισμός εμπεριέχει όλες τις δραστηριότητες των ατόμων εκείνων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε τόπους, εκτός του συνηθισμένου τους περιβάλλοντος, για

χρονικό διάστημα όχι παραπάνω από ένα χρόνο, για λόγους αναψυχής, επαγγελματικούς και άλλους λόγους” (Holden, 2008: 3).

1.3 Η τουριστική ανάπτυξη προορισμών

Η τουριστική ανάπτυξη συμβαδίζει με την ανάπτυξη της οικονομίας. Όσο μεγαλύτερες είναι οι επενδύσεις στον τουρισμό, είτε αυτό αφορά τουριστικές υποδομές, είτε τουριστικές υπηρεσίες, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η προσέλκυση των τουριστών και κατά συνέπεια μεγαλύτερες εισφορές, τόσο για τον επιχειρηματία του τουρισμού, όσο και για την οικονομία του κράτους.

Για να φτάσει, όμως, στο σημείο μια περιοχή να έχει τουριστική ανάπτυξη, θα πρέπει πρώτα να περάσει από διάφορα στάδια. Σύμφωνα με το μοντέλο του Butler (1980), τα στάδια αυτά είναι επτά στον αριθμό και είναι τα εξής (Butler, 1980):

1. Εξερεύνηση

Σε αυτό το στάδιο, η περιοχή είναι ακόμη άγνωστη και ο αριθμός των τουριστών που την επισκέπτονται είναι ελάχιστος. Οι τουριστικές υποδομές είναι σχεδόν ανύπαρκτες και οι επενδύσεις ελάχιστες, καθώς δεν υπάρχει τουριστικό ενδιαφέρον για την περιοχή. Παρ’ όλα αυτά, είναι πιθανό να επισκεφθούν την περιοχή εναλλακτικοί τουρίστες και “ψαγμένοι” ταξιδιώτες, οι οποίοι επιζητούν μια διαφορετική και αυθεντική εμπειρία.

2. Συμμετοχή

Είναι το στάδιο, όπου δειλά - δειλά αυξάνεται ο αριθμός των τουριστών και έτσι αυξάνεται και το προσφερόμενο προϊόν. Δημιουργούνται τα πρώτα τουριστικά πακέτα για τον συγκεκριμένο προορισμό και γίνεται προσπάθεια βελτίωσης των ήδη υπάρχοντων υποδομών, αλλά και η δημιουργία νέων.

3. Ανάπτυξη

Ο αριθμός των τουριστών που επισκέπτονται την περιοχή πλέον έχει αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό, οι τουριστικές υποδομές ενισχύονται με γοργούς ρυθμούς και γενικότερα σημειώνεται αυξημένη τουριστική δραστηριότητα στην περιοχή. Το αρνητικό, όμως, που μπορεί να προκύψει από αυτήν την κατάσταση, είναι η αλλοτρίωση του φυσικού περιβάλλοντος, η οποία μπορεί να προέρχεται είτε από τους ίδιους τους τουρίστες, οι οποίοι δε σέβονται το περιβάλλον, είτε από τις υποδομές που δημιουργούνται για να εξυπηρετηθούν οι τουρίστες.

4. Ενοποίηση

Ο τουρισμός έχει εδραιωθεί στην περιοχή, όμως στην περίπτωση αυτή ο μεγάλος αριθμός των τουριστών και οι εκτεταμένες εγκαταστάσεις, δημιουργούν τη δυσaráσκεια των κατοίκων και υπονομεύουν την ποιότητας ζωής τους. Αυτό συμβαίνει, διότι, ο τουρισμός εκτός από θετικές συνέπειες, επιφέρει και αρνητικές επιπτώσεις, όπως είναι ο συνωστισμός και ο μη σεβασμός προς την κουλτούρα και το περιβάλλον.

5. Στασιμότητα

Κατά το στάδιο αυτό, ο αριθμός των τουριστών έχει φτάσει στον μέγιστο αριθμό. Η ικανότητα της αποτελεσματικότητας των πόρων, σταδιακά, φτάνει σε οριακό σημείο ή φθίνει. Ο τόπος υποδοχής, χάνει την φυσική του ομορφιά, λόγω των τεχνικών εγκαταστάσεων και αυτό δημιουργεί αρνητικές επιπτώσεις στην εμπειρία που βιώνουν οι τουρίστες. Έτσι, χάνεται το ενδιαφέρον για τον προορισμό αυτό, από τους διάφορους φορείς και επενδυτές.

6. Παρακμή ή Αναζωογόνηση

Παρακμή

Η χώρα υποδοχής χάνει την ελκυστικότητά της και το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα έναντι των νεότερων και των ήδη υπάρχοντων προορισμών, με αποτέλεσμα ορισμένες τουριστικές εγκαταστάσεις να σταματήσουν τη λειτουργία τους. Πολλές φορές, η εξάρτηση από μια συγκεκριμένη αγορά, μπορεί να οδηγήσει έναν προορισμό στην παρακμή, όπως για παράδειγμα η περίπτωση της Κύπρου με την Μεγάλη Βρετανία, που στα τέλη του 2000, η πτώση της οικονομίας της δεύτερης, οδήγησε σε μεγάλη μείωση του αριθμού των τουριστών που επισκέπτονταν την Κύπρο. Κάποιοι εξωτερικοί παράγοντες, μπορούν επίσης να επηρεάσουν αρνητικά έναν προορισμό και να οδηγήσουν στην παρακμή τους, όπως για παράδειγμα οι πόλεμοι, οι πανδημίες, η οικονομική κρίση και οι φυσικές καταστροφές.

Αναζωογόνηση

Στη φάση αυτή, ο προορισμός ανανεώνεται και επανέρχεται στον τουριστικό χάρτη, εντάσσοντας νέα προϊόντα και υπηρεσίες. Αναπτύσσονται και αξιοποιούνται φυσικοί πόροι και υποδομές που δεν είχαν χρησιμοποιηθεί μέχρι τότε και γενικότερα γίνονται προσπάθειες αλλαγής σχεδιασμού και διαχείρισης, οι οποίες θα οδηγήσουν στην ανάκαμψη του συγκεκριμένου τουριστικού προορισμού.

1.4 Παράγοντες διαμόρφωσης της τουριστικής ανάπτυξης

Σύμφωνα με τον Τσάρτα (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001), οι παράγοντες διαμόρφωσης της τουριστικής ανάπτυξης είναι:

- Η τουριστική ζήτηση, από την οποία επηρεάζεται το τουριστικό προϊόν.
- Οι τουριστικοί πόροι, όπως είναι για παράδειγμα οι φυσικοί και οι πολιτιστικοί.
- Η τουριστική προσφορά, την οποία μπορεί να επηρεάσουν τα πρότυπα τουρισμού που έχουν εφαρμοστεί σε άλλες περιοχές.
- Οι διάφοροι οργανισμοί, φορείς και ομάδες που ασχολούνται με τον τομέα της τουριστικής ανάπτυξης.
- Οι τουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες συνεχώς βελτιώνονται και αυξάνονται σε αριθμό, εξαιτίας της αύξησης της τουριστικής δραστηριότητας.
- Η τουριστική πολιτική, η οποία προέρχεται από τους διεθνείς οργανισμούς, εθνικούς φορείς και την τοπική αυτοδιοίκηση.

1.5 Οι συνέπειες της τουριστικής ανάπτυξης

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους βασικότερους μοχλούς ανάπτυξης, καθώς συνεισφέρει όχι μόνο στην παγκόσμια οικονομία, αλλά και στην οικονομία ορισμένων κρατών όπου ο τουρισμός αποτελεί την κύρια οικονομική δραστηριότητα. Στα κράτη αυτά, ενισχύεται η οικονομία της τοπικής κοινωνίας, καθώς δημιουργούνται νέες επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να υπάρξουν νέες θέσεις εργασίας, γίνονται νέες επενδύσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση και τη διατήρηση του προσφερόμενου προϊόντος, αλλά και στην ανάδειξη της τοπικής ομορφιάς και κουλτούρας μέσω της προώθησης των τοπικών παραδόσεων και προϊόντων. Ακόμη, σε περιοχές όπου κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί το φυσικό κάλος, γίνονται ενέργειες που βοηθούν στην προστασία του με αποτέλεσμα να αναδεικνύεται το αίσθημα της περιβαλλοντικής συνείδησης.

Η ανάπτυξη του τουρισμού, ορισμένες φορές, συνεπάγεται καλύτερη ποιότητα ζωής. Αυτό συμβαίνει, διότι με την δημιουργία νέων τουριστικών υποδομών, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της ανεργίας. Γίνονται πολλά έργα και βελτιώνονται υπηρεσίες, ώστε να μπορέσουν να εξυπηρετήσουν, αλλά και να προσελκύσουν τουρίστες, ενώ παράλληλα διευκολύνεται η ζωή των κατοίκων της περιοχής. Ακόμη, αποκαθίστανται τα διάφορα μνημεία και γίνεται προσπάθεια διατήρησης του ύφους της περιοχής.

Από την τουριστική ανάπτυξη, όμως, μπορεί να προκύψουν κοινωνικά, πολιτιστικά, περιβαλλοντικά και ορισμένες φορές, ακόμα και οικονομικά προβλήματα. Από την ανεξέλεγκτη αύξηση των τουριστών σε μια κοινωνία, συνήθως παρουσιάζονται αλλαγές στις αξίες, στη δομή και τις παραδόσεις της. Οι τουρίστες, σε πολλές χώρες, δε συμβαδίζουν με τα τοπικά έθιμα και τις παραδόσεις, με αποτέλεσμα από μερικούς μόνιμους κατοίκους της περιοχής να υπάρχει δυσαρέσκεια και από άλλους να υιοθετείται ο τρόπος συμπεριφοράς των τουριστών. Έτσι, σταδιακά, η περιοχή χάνει την αυθεντικότητά της και τα κοινωνικά της πρότυπα διαφοροποιούνται.

Ορισμένες φορές, κατά την προσπάθεια προσέλκυσης τουριστών, εμπορευματοποιούνται οι παραδοσιακές τέχνες και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις με σκοπό το οικονομικό όφελος και έτσι δημιουργείται ένα κακέκτυπο της τοπικής κουλτούρας, το οποίο δεν έχει καμία πολιτιστική αξία για τους τουρίστες και για τους κατοίκους.

Όσον αφορά το περιβάλλον, ο τουρισμός, εκτός από θετικές, μπορεί να επιφέρει και αρνητικές συνέπειες. Η μόλυνση των υδάτων αποτελεί ένα φαινόμενο, το οποίο παρατηρείται κυρίως σε παράκτια θέρετρα, όπου τουριστικές εγκαταστάσεις κατασκευάζουν τις εξόδους των αποχετεύσεων σε κοντινές υδάτινες περιοχές. Η ατμοσφαιρική ρύπανση αποτελεί μία αρνητική επίπτωση της ανάπτυξης του τουρισμού, καθώς η δημιουργία διάφορων εγκαταστάσεων και υποδομών, οι οποίες διευκολύνουν τη διαμονή των τουριστών, έχει ως αποτέλεσμα τον συνωστισμό ντόπιων και τουριστών, άρα και μεγαλύτερη κίνηση οχημάτων, τα οποία ρυπαίνουν το περιβάλλον. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο τουρισμός δεν αποτελεί την μόνη γενεσιουργό αιτία της ρύπανσης, αλλά κυρίως δημιουργείται από τις αλλαγές που επιφέρει η βιομηχανοποίηση. Ακόμη, οι αυξημένες αφίξεις τουριστών, μπορεί να οδηγήσουν στην διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας, καθώς σε διάφορα πάρκα ή δάση, καταστρέφονται ή παρεμποδίζεται η ανάπτυξη φυτών. Ακόμη, για την δημιουργία τουριστικών υποδομών, χρησιμοποιούνται τμήματα γης, τα οποία είναι κατάλληλα για άλλες χρήσεις, όπως για παράδειγμα η γεωργία (Lickorish & Jenkins, 1997).

Το 1977, μια επιτροπή μελέτης συγκροτήθηκε από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD), η οποία διαπίστωσε ότι οι τουριστικές δραστηριότητες προκάλεσαν ρύπανση και καταστροφή χλωρίδας και πανίδας (Holden, 2008: 86). Η Αυγερινού - Κωλώνια (2000: 30 – 31) αναφέρει ότι “οι παραδοσιακές συνοικίες στις μεγάλες πόλεις ή οι μικρές ιστορικές πόλεις, γνωρίζουν μια πρωτοφανή και ανεξέλεγκτη αλλαγή χρήσεων, προς όφελος των αναγκαίων για την τουριστική ανάπτυξη, όπως εμπόριο, σουβενίρ, ξενοδοχεία, εστιατόρια, καφέ”, ενώ σύμφωνα με την Κλάδη - Ευσταθοπούλου (2004: 311) ο τουρισμός

“εμφανίζεται με την παραδοσιακή μορφή του ανεξέλεγκτου μαζικού - βιομηχανοποιημένου τουρισμού, παρεμβαίνει στα ευαίσθητα οικοσυστήματα, και προκαλεί αλλοιώσεις στο περιβάλλον”.

Υπάρχουν περιπτώσεις, όπου ο τουρισμός μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες και στην οικονομία. Όπως αναφέρουν ο Κοκκώσης και Τσάρτας (2001: 31), ορισμένες φορές ο τουρισμός οδηγεί στην αύξηση του πληθωρισμού και αυτό έχει ως αποτέλεσμα σε τοπικό επίπεδο, την αύξηση του κόστους ζωής. Ακόμη, σύμφωνα με τον Σπιλάνη (2000: 177), η τουριστική ειδίκευση οδηγεί στο φαινόμενο της “μονοκαλλιέργειας”, το οποίο σημαίνει την εξάρτηση από τον τουρισμό και την “απομάκρυνση” από άλλους κλάδους της οικονομίας, όπως είναι για παράδειγμα η κτηνοτροφία, η γεωργία και η αλιεία και έτσι επικρατεί μια οικονομική αστάθεια, καθώς αυξάνεται η ανεργία και μειώνεται το εισόδημα.

Εκτός από τον συμβατικό τουρισμό, οι τουριστικές αναπτυξιακές προοπτικές, μπορεί να προέλθουν από ένα διαφορετικό είδος τουρισμού, δηλαδή τον εναλλακτικό τουρισμό που τα τελευταία χρόνια έχει καταφέρει να κερδίσει το ενδιαφέρον πολλών ταξιδιωτών που θέλουν να βιώσουν μια διαφορετική εμπειρία ταξιδιού. Σε αυτό το είδος τουρισμού εντάσσονται και οι διαδρομές διάφορων περιοχών ή δικτύων πόλεων μιας συγκεκριμένης χώρας ή διαφορετικών χωρών και εξετάζονται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

2.1 Εναλλακτικός τουρισμός

Τα τελευταία χρόνια, αρκετοί είναι οι τουρίστες οι οποίοι στρέφονται σε νέα είδη, μη συμβατικού, τουρισμού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία νέων μορφών τουρισμού, οι οποίες συνδέονται με την απόκτηση εμπειριών και γνώσεων σε σχέση με την ιστορία, την κουλτούρα και το φυσικό περιβάλλον της εκάστοτε περιοχής. Ο εναλλακτικός τουρισμός, συνδέεται με την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, μέσω της οποίας αναδεικνύονται περιοχές, οι οποίες συνήθως δεν προτιμώνται για μαζικό τουρισμό. Το είδος αυτό του τουρισμού απευθύνεται σε ένα εξειδικευμένο κοινό και συμβάλλει στον περιορισμό της εποχικότητας. Όμως, ορισμένες φορές, το κράτος και οι ιδιώτες, κάνουν χρήση του όρου αυτού, χωρίς να γνωρίζουν την ακριβή σημασία του (Σφακιανάκης, 2004).

2.1.1 Οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού

Μερικές από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι οι παρακάτω:

- **Αγροτουρισμός:** απευθύνεται σε εκείνους οι οποίοι επιθυμούν να έρθουν σε επαφή με τον επαρχιώτικο τρόπο ζωής και αναπτύσσεται σε αγροτικές περιοχές.
- **Αθλητικός τουρισμός:** παρέχει στον επισκέπτη τη δυνατότητα ενασχόλησης με αθλητικές δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιηθούν στη θάλασσα, σε ποτάμια, λίμνες, βουνά, πεδιάδες αλλά και σε αστικές περιοχές. Ο αθλητικός τουρισμός εκτός από την ενεργητική ενασχόληση με διάφορες δραστηριότητες, συνδέεται και με την παθητική συμμετοχή, δηλαδή την παρακολούθηση αθλητικών διοργανώσεων.
- **Γαστρονομικός τουρισμός:** μέσα από το συγκεκριμένο είδος τουρισμού, αναδεικνύονται οι τοπικές γεύσεις και δίνεται η δυνατότητα στον επισκέπτη να γευτεί την παραδοσιακή κουζίνα της περιοχής.
- **Εκπαιδευτικός τουρισμός:** συνδέεται με την απόκτηση νέων γνώσεων και την επαγγελματική κατάρτιση.
- **Θαλάσσιος τουρισμός:** περιλαμβάνει θαλάσσιες δραστηριότητες και περιηγήσεις, όπως είναι για παράδειγμα η ιστιοπλοΐα, οι καταδύσεις και οι κρουαζιέρες.
- **Θρησκευτικός τουρισμός:** αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικά μνημεία, εκκλησίες και μοναστήρια και συνδέεται άμεσα με τον πολιτιστικό τουρισμό, διότι οι θρησκευτικοί χώροι και τα μνημεία αποτελούν σημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

- Ιαματικός τουρισμός: περιλαμβάνει επισκέψεις σε χώρους για την θεραπεία διάφορων ασθενειών, αλλά και για την σωματική και ψυχική αναζωογόνηση
- Οικοτουρισμός: περιλαμβάνει δραστηριότητες στη φύση, οι οποίες συνδέονται με την προστασία του περιβάλλοντος.
- Οινοτουρισμός: αποτελεί μία μορφή τουρισμού, η οποία περιλαμβάνει επισκέψεις σε οινοποιεία και αμπελώνες και την δοκιμή εκλεκτών κρασιών.

Υπάρχει ακόμα πληθώρα μορφών τουρισμού, μία από τις οποίες θα αναφερθεί εκτενέστερα στην επόμενη ενότητα και αποτελεί τον περιηγητικό τουρισμό, ο οποίος περιλαμβάνει περιηγητικές και θεματικές διαδρομές ενός δικτύου περιοχών ή πόλεων εντός μιας συγκεκριμένης χώρας ή διαφορετικών χωρών.

2.2 Περιηγητικές και θεματικές διαδρομές δικτύων πόλεων ή περιοχών

Στην σημερινή εποχή, οι τουρίστες έχουν περισσότερες επιλογές όσον αφορά τους ταξιδιωτικούς προορισμούς. Όπως, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, η παραμονή σε ένα συγκεκριμένο μέρος δεν επαρκεί, ώστε να επισκεφθεί όλες τις τοποθεσίες και τα αξιοθέατα που επιθυμεί. Έτσι, προσπαθεί μέσα σε ένα χρονικό περιθώριο, να οργανώσει το ταξίδι του ώστε να συνδυάσει τα σημεία ενδιαφέροντος που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση με το ελάχιστο δυνατό κόστος. Ειδικά, τα τελευταία χρόνια, πολλοί είναι οι τουρίστες που επιθυμούν ένα διαφορετικό είδος ταξιδιού, περισσότερο βιωματικού, ο οποίος συνδέεται άμεσα με την διατήρηση της τοπικής κουλτούρας και την προστασία του περιβάλλοντος και έτσι στρέφονται σε νέα είδη τουρισμού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι παροχές να προσαρμόζονται στις απαιτήσεις των τουριστών (Hayes & McLeod, 2006).

Οι περιηγητικές ή θεματικές διαδρομές, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν δίκτυα πόλεων, διαφορετικών χωρών και μη, αποτελούν ένα είδος τουριστικής δραστηριότητας, η οποία προσφέρει στους ταξιδιώτες μια διαφορετική εμπειρία και καθιστά προσβάσιμα διάφορα αξιοθέατα με διαφορετικό είδος μεταφοράς που ορισμένες φορές δημιουργούνται στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου θέματος. Οι διαδρομές αυτές, μπορεί να βασίζονται στην αξιοποίηση και την ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων που έχει να προσφέρει μια περιοχή και στόχος τους είναι η ανάδειξη περιφερειακών και τοπικών αξιοθέατων, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η τουριστική προσφορά των περιοχών αυτών.

Υπάρχουν πολλές κατηγορίες διαδρομών, οι οποίες μπορεί να συνδέονται με ορισμένα είδη μορφών τουρισμού και συνυπάρχουν με έναν ή διαφορετικούς προορισμούς. Οι διαδρομές αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν μία συγκεκριμένη δραστηριότητα, όπως για παράδειγμα

διαδρομές κρασιού, γαστρονομικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές, ορειβατικές και περιπατητικές, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα συνδυάζονται με επισκέψεις σε διαφορετικές, γειτονικές πόλεις διαφορετικών χωρών και έτσι ο τουρίστας να έρχεται σε επαφή με διαφορετικά μέρη και σε ένα ταξίδι να αποκτήσει παραπάνω εμπειρίες (Γούλα, 2018).

2.3 Οφέλη ανάπτυξης διαδρομών

2.3.1 Οικονομικά οφέλη

Ένα από τα μεγαλύτερα οφέλη από την δημιουργία και την ανάπτυξη διαδρομών, είναι αναμφισβήτητα, η τουριστική ανάπτυξη των περιοχών που εμπλέκονται στις διαδρομές αυτές, με αποτέλεσμα να τονωθεί η οικονομία της τοπικής κοινωνίας, καθώς αναδεικνύονται οι τοπικές επιχειρήσεις και τα τοπικά προϊόντα και αυξάνονται οι πωλήσεις τους, δημιουργούνται νέες επιχειρήσεις, νέες θέσεις εργασίας και συμπληρωματικές πηγές εισοδήματος (Αποστολόπουλος & Σδράλη, 2009, αναφορά στις πεζοπορικές διαδρομές).

Η δημιουργία διαδρομών, συμβάλλει και στην ανάδειξη και στην ανάπτυξη περιοχών που μέχρι πρότινος, μπορεί να ήταν άγνωστες για τους τουρίστες και η οικονομία αναπτύσσεται σε περιφερειακό και όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο. Ακόμη, συμβάλλουν στην μείωση της εποχικότητας, καθώς μπορούν να αναπτυχθούν όλο το χρόνο (Καζαντζίδου, 2014). Παρ' όλα αυτά ένα μονοπάτι ή μια διαδρομή δικτύων πόλεων, δεν αποτελούν συνήθως κίνητρο για ταξίδι, αλλά αποτελούν μέρος του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος.

2.3.2 Πολιτιστικά οφέλη

Σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό, όπου παρουσιάζονται φαινόμενα εμπορευματοποίησης, το είδος αυτό τουρισμού, συμβάλλει στην προστασία, την διατήρηση και την ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων των περιοχών (Μαλέας, 2020). Οι χώροι πολιτιστικού ενδιαφέροντος, όπως είναι τα μουσεία, τα μνημεία, τα αξιοθέατα, οι αρχαιολογικοί χώροι, η αρχιτεκτονική και γενικότερα η κουλτούρα μιας περιοχής, οδηγούν στην εναλλακτική τουριστική ανάπτυξη, η οποία εξασφαλίζει την διατήρηση και ανάπτυξη του πολιτισμού (Ηγουμενάκης 2000; Παπαγιάννης και Σιώκας 2017) και οι διαδρομές οδηγούν στην σύνδεση αυτών μεταξύ διαφορετικών περιοχών.

2.3.3 Κοινωνικά οφέλη

Τα πλεονεκτήματα που μπορεί να δημιουργήσει η δημιουργία μιας τουριστικής διαδρομής όσον αφορά το κοινωνικό κομμάτι είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί στην ενίσχυση της εικόνας του προσφερόμενου προϊόντος.

Γενικότερα, δημιουργούνται υποδομές, οι οποίες λειτουργούν σε αρμονία και σέβονται το φυσικό τοπίο και τους πόρους του περιβάλλοντος (Καζαντζίδου, 2014) και έτσι ο χαρακτήρας των περιοχών αυτών παραμένει αναλλοίωτος και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων βελτιώνεται. Ακόμη, μέσω των διαδρομών αυτών προωθείται ένας υγιεινός τρόπος ζωής και αναδεικνύεται η καλή φυσική κατάσταση.

Πολλές είναι οι περιοχές, οι οποίες είναι υποβαθμισμένες και απομακρυσμένες που παρουσιάζουν φαινόμενα μείωσης και γήρανσης του πληθυσμού (Σφακιανάκης, 2000; Έξαρχος & Καραγιάννης, 2004). Όμως λόγω των νέων θέσεων εργασίας και την βελτίωση στην ποιότητα ζωής, η μετακίνηση προς τα αστικά κέντρα μειώνεται και έτσι αρκετοί κάτοικοι, ακόμα και οι νέοι, παραμένουν στην ύπαιθρο, με αποτέλεσμα τα φαινόμενα αυτά να εξαλείφονται.

2.3.4 Περιβαλλοντικά οφέλη

Οι τουριστικές διαδρομές, συμβάλλουν στην διαχείριση και την προστασία των περιοχών ή πόλεων, καθώς λόγω της διατήρησης και ανάδειξης του περιβαλλοντικού και πολιτιστικού τους χαρακτήρα, αποτελούν ένα είδος βιώσιμης ανάπτυξης ήπιας μορφής που δεν επιβαρύνουν σχεδόν καθόλου το περιβάλλον. Ακόμη, συμβάλλουν στην πρόληψη και την προστασία από τις φυσικές καταστροφές, καθώς οι περιοχές αυτές αποτελούν πλέον σημεία ενδιαφέροντος. Θα πρέπει να τονιστεί, όμως, ότι η ανάπτυξη του τουρισμού, ακόμα και στην πιο ήπια μορφή, μπορεί να οδηγήσει σε ορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως είναι η ρύπανση και η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος (Σαμαράς, 2008).

2.4 Ο ρόλος των δικτύων μεταφοράς στην ανάπτυξη διαδρομών

Για να δημιουργηθεί μια διαδρομή, σημαντική είναι η διαθεσιμότητα υποδομών μεταφοράς. Οι τουριστικές διαδρομές συνήθως περνάνε από δευτερεύοντες οδικούς άξονες, λόγω του χαρακτήρα των διαδρομών αυτών, οι οποίες περιλαμβάνουν συχνές στάσεις. Παρ' όλα αυτά όσο πιο ανεπτυγμένο είναι το δίκτυο μεταφορών σε μια περιοχή, τόσο μεγαλύτερο είναι το ανταγωνιστικό του πλεονέκτημα. Κατά τον σχεδιασμό μιας διαδρομής, θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψη η απόσταση από τις ανεπτυγμένες οικονομικά περιοχές ώστε να υπάρξει προσέλκυση των τουριστών. Στην περίπτωση, όμως, που δε βρίσκεται κοντά στις κύριες οικονομικές περιοχές, θα πρέπει να έχει τις κατάλληλες τουριστικές υποδομές, οι οποίες θα διευκολύνουν την παραμονή των τουριστών στις περιοχές που διέρχεται η διαδρομή αυτή. Λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων, όμως, οι κυβερνήσεις δεν επενδύουν σε μεγάλο βαθμό, για την δημιουργία τουριστικών υποδομών στις περιφερειακές περιοχές και επικεντρώνουν

την τουριστική δραστηριότητα σε αυτές όπου ήδη υπάρχουν τουριστικές εγκαταστάσεις (Γούλα, 2018).

2.5 Παραδείγματα διαδρομών δικτύων πόλεων διαφορετικών χωρών

Όλο και περισσότεροι ταξιδιώτες, ειδικά από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, επιλέγουν τα συγκεκριμένα τουριστικά πακέτα, καθώς συνδυάζουν διαφορετικές τοποθεσίες και εμπειρίες σε ένα μοναδικό ταξίδι. Η ζήτηση αυτή, έχει οδηγήσει στη δημιουργία μιας πληθώρας διαδρομών, οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν στην ανάπτυξη της τουριστικής κίνησης και παράλληλα στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας.

Η διαδρομή του Santiago de Compostela, αποτελεί την πρώτη θεματική διαδρομή που ορίστηκε και επίσημα το 1987. Αποτελεί μια περιπατητική και προσκυνηματική διαδρομή 800 χιλιομέτρων, η οποία περνά δίπλα από ποτάμια, βουνά, χωράφια και αμπελώνες. Τα μονοπάτια του εκτείνονται σε διάφορες περιοχές της Γαλλίας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας και καταλήγουν στην πόλη Santiago de Compostela και συγκεκριμένα στον ιερό ναό του Ιακώβου. Κάθε χρόνο ο αριθμός των τουριστών και των προσκυνητών που πραγματοποιούν αυτή την διαδρομή, αγγίζει τα τέσσερα εκατομμύρια (Graf & Popesku, 2016). Η via Francigena είναι μία τεράστια περιπατητική διαδρομή, μήκους 1800 χιλιομέτρων, η οποία περνάει από το Canterbury της Ρώμης σε διάφορα μέρη της Ιταλίας, της Ελβετίας, της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου και το 2016 την είχαν διασχίσει 50.000 άτομα. Στην Ευρώπη, έχουν δημιουργηθεί οχτώ μονοπάτια μεγάλων πεζοπορικών διαδρομών, από την Ευρωπαϊκή Ένωση Ορειβάσις - Πεζοπορίας, με την βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα συγκεκριμένα μονοπάτια στο σύνολο υπερβαίνουν τα 46.000 χιλιόμετρα και περνάνε από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

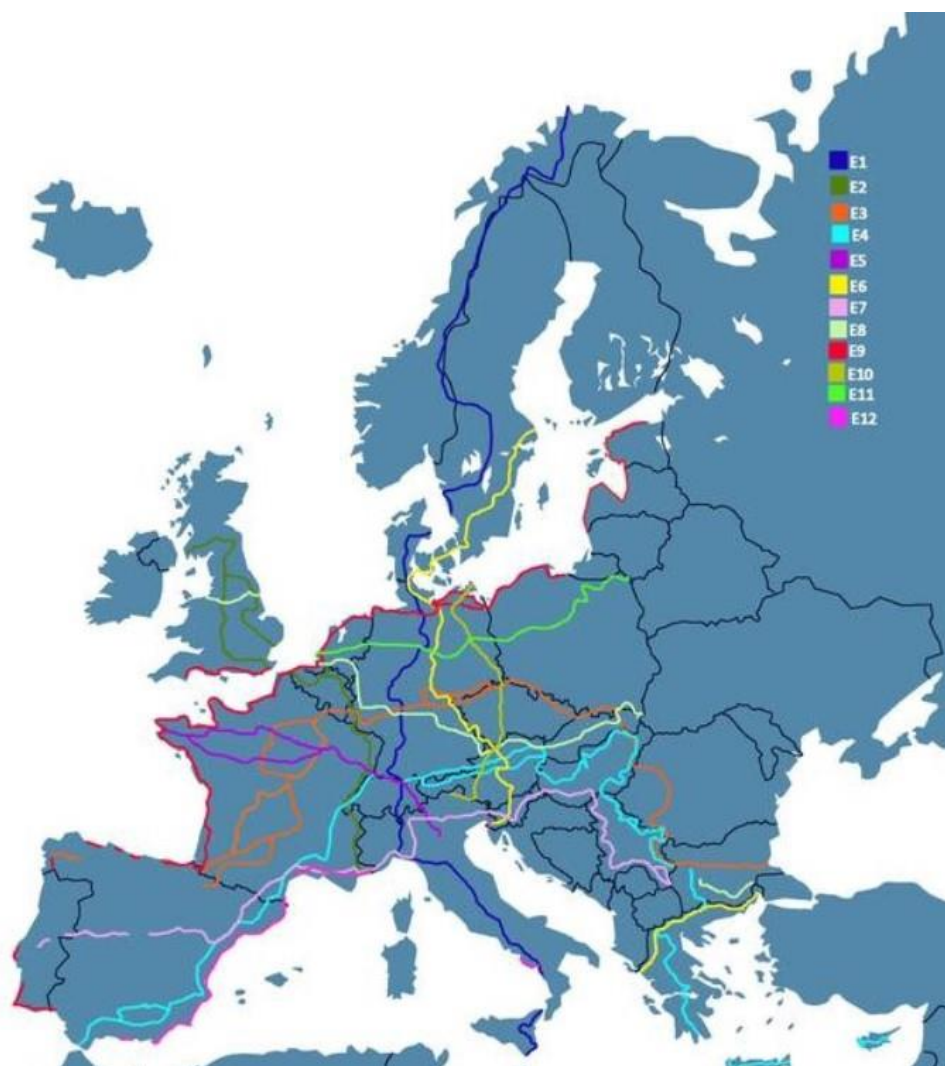
Διάγραμμα 1. Διαδρομή Via Francigena

Πηγή: (Via Francigena)

Διάγραμμα 2.. Διαδρομή Santiago de Compostela

Πηγή: (Camino Routes)

Διάγραμμα 3. Ευρωπαϊκά μονοπάτια μεγάλων διαδρομών

Πηγή: (ERA-EWV-FERP)

Τα δίκτυα πόλεων δεν είναι απαραίτητο να συνδέονται με μια συγκεκριμένη θεματική διαδρομή, αλλά μπορεί να βρίσκονται τόσο κοντά που σε ένα ταξίδι να συνδυάζονται, τόσο από μεμονωμένους τουρίστες, όσο και από τα πακέτα των τουριστικών γραφείων. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η Βιέννη στην Αυστρία και η Μπρατισλάβα στη Σλοβακία, πόλεις οι οποίες λόγω της μικρής απόστασης που έχουν μεταξύ τους, συνδυάζονται σε ένα ταξίδι από πολλούς επισκέπτες. Γι' αυτές τις δύο πόλεις έχουν δημιουργηθεί, διάφορα τουριστικά πακέτα αλλά και μεμονωμένα κάποιος μπορεί εύκολα να ταξιδέψει από τη μία πόλη στην άλλη, καθώς υπάρχουν διάφορα λεωφορεία και τρένα, τα οποία κάνουν συχνά δρομολόγια μεταξύ τους, με αποτέλεσμα όποιος επισκέπτεται τη Βιέννη, να επισκεφθεί και την Μπρατισλάβα και το αντίθετο.

Μία παρόμοια περίπτωση μπορεί να αποτελέσει και η περίπτωση της Ελλάδας και της Αλβανίας, οι οποίες εκτός του ότι συνορεύουν περιέχουν όμορφα μέρη τα οποία θα πρέπει να αξιοποιηθούν τουριστικά και να ενταχθούν σε μια διαδρομή που μπορεί να προσελκύσει αρκετούς ταξιδιώτες και να αποτελέσει ένα δυναμικό τουριστικό προϊόν. Παρ' όλα αυτά καθοριστικό ρόλο για μια τέτοια συνεργασία αποτελούν οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών, οι οποίες περιγράφονται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

3.1 Έλληνες τουρίστες στην Αλβανία

Ένα μέρος των Ελλήνων, κυρίως από την Βόρεια Ελλάδα, επιλέγουν την Αλβανία κυρίως για τις καλοκαιρινές τους διακοπές. Το φυσικό κάλλος, οι χαμηλές τιμές αλλά και η ανακάλυψη ενός “άγνωστου” τόπου αποτελούν σημαντικό δέλεαρ για ορισμένους τουρίστες από την Ελλάδα.

Όπως αναφέρει η εφημερίδα Καθημερινή το 2007, ένα τουριστικό γραφείο στη Θεσσαλονίκη, σχεδίασε ταξίδια από την Ελλάδα στην Αλβανία και οι πελάτες του ήταν κυρίως Έλληνες, οι οποίοι ξαφνιάστηκαν ευχάριστα, καθώς είχαν μια διαφορετική εικόνα από αυτήν που στην πραγματικότητα αντίκρισαν και εν τέλει αποκόμισαν τις καλύτερες εντυπώσεις από το ταξίδι αυτό. Αυτό που τους ώθησε να επισκεφθούν την Αλβανία, ήταν κυρίως η περιέργεια, καθώς η προώθηση της χώρας ήταν και είναι μέχρι και σήμερα ελάχιστη. Ο ιδιοκτήτης του τουριστικού γραφείου, ανέφερε ότι υπήρξε μεγάλη ανταπόκριση από τους Έλληνες για τα ταξίδια στην Αλβανία και όπως αναφέρει, οι άνθρωποι που επιλέγουν αυτά τα ταξίδια, έχουν συνήθως υψηλό μορφωτικό επίπεδο με πολλά ταξίδια στον απολογισμό τους (Κουταλιανού, 2007).

Εκτός από την φυσική της ομορφιάς, ορισμένοι Έλληνες επιλέγουν για τις διακοπές τους την Αλβανία, λόγω του χαμηλού κόστους των διακοπών. Η μάνατζερ μεγάλου ξενοδοχείου στη Χιμάρα, πόλη της Αλβανίας, το 2013, ανέφερε ότι το 30% των πελατών του ξενοδοχείου ήταν Έλληνες και ότι χρόνο με το χρόνο αυξάνονται όλο και περισσότερο. Από το 2010, μάλιστα, ορισμένα μεγάλα ξενοδοχεία στους Αγίους Σαράντα, σε συνεργασία με τουριστικά γραφεία από Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα και Κέρκυρα, οργανώνουν ειδικά πακέτα διακοπών για τους Έλληνες τουρίστες.

3.2 Αλβανοί τουρίστες στην Ελλάδα

Σύμφωνα με την INSTAT¹, οι κυριότεροι προορισμοί που επισκέπτονται οι Αλβανοί τουρίστες είναι η Ελλάδα, η Ιταλία και το Μαυροβούνιο. Συγκεκριμένα, το 2019, το σύνολο των αφίξεων στην Ελλάδα ήταν 31.348.377, εκ των οποίων οι τουρίστες από την Αλβανία, ήταν 944.489. Την ίδια χρονιά, οι κύριοι λόγοι ταξιδιού στην Ελλάδα ήταν για επίσκεψη σε συγγενείς και φίλους, ακολουθούν οι λόγοι διακοπών και τέλος τα ταξίδια για επαγγελματικούς σκοπούς.

---

¹ INSTAT. Republika e Shqipërisë Instituti o Statistikave. στο <http://www.instat.gov.al/>

Στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, αναφέρουν ότι η Ελλάδα αποτελεί τον δημοφιλέστερο προορισμό για τους Αλβανούς τουρίστες και οι περιοχές που επισκέπτονται συνήθως, είναι η Ήπειρος, η Δυτική Ελλάδα και η Δυτική Μακεδονία.

Το σύνολο των διανυκτερεύσεων των Αλβανών τουριστών, το 2019, ήταν 3.311.213, ενώ την ίδια χρονιά οι εισπράξεις από τις αφίξεις των τουριστών αυτών ανήλθαν στα 212 εκατομμύρια ευρώ².

Παρ' όλα αυτά, την περίοδο της πανδημίας, οι Αλβανοί τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα ήταν σχεδόν ένα εκατομμύριο λιγότεροι σε σχέση με το 2019, καθώς σημειώθηκε σημαντική μείωση στον οδικό τουρισμό, αφού οι τουρίστες των γειτονικών χωρών, καταφθάνουν στην Ελλάδα κυρίως μέσω οδικού δικτύου (Βασιεδάκη, 2021)

3.3 Προσπάθειες που έχουν πραγματοποιηθεί για μια διασυνοριακή συνεργασία

Σύμφωνα με το Υπουργείο Τουρισμού, η Ελλάδα, συμμετέχει σε ορισμένα διασυνοριακά προγράμματα, ανάμεσα στα οποία είναι και η συνεργασία Ελλάδας και Αλβανίας. Στόχος του προγράμματος είναι η ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, μέσω της προώθησης της αειφόρου ανάπτυξης διασυνοριακά, η οποία θα εξεταστεί ανάλογα με την κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική της πλευρά. Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει στην βελτίωση της διασυνοριακής οικονομικής ανάπτυξης, στην ενίσχυση και την προβολή των φυσικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών πόρων και στην τεχνική βοήθεια³.

Τη συνεργασία μεταξύ των 2 χωρών, στηρίζει και το πρόγραμμα Interreg IPA Cross Border Cooperation Programme “Greece - Albania 2014 - 2020”⁴, το οποίο ενώνει και αξιοποιεί τα πλεονεκτήματα που έχει η διασυνοριακή περιοχή, ώστε και για τις δύο χώρες να επιτευχθούν οφέλη. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό, έργα θα υλοποιηθούν σε περιοχές της Ηπείρου και της Νότιας Αλβανίας. Φορείς από κάθε χώρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν τα συγκεκριμένα έργα, τα οποία έχουν στόχο τα εξής:

- Βελτίωση των υποδομών μεταφοράς, διαχείρισης αποβλήτων και υδάτων στην διασυνοριακή περιοχή.
- Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας χρήσης και προστασίας των φυσικών πόρων
- Πρόληψη και διαχείριση των φυσικών καταστροφών.

² INSETE Intelligence. Στο [20-10 Albania 2017-2019.pdf \(insete.gr\)](https://insete.gr/20-10-Albania-2017-2019.pdf)

³ Διασυνοριακά προγράμματα. στο <https://mintour.gov.gr/ependyseis/espa/programmata-eyropaikis-edafikis-synergasias/diasynoriaka-programmata/>

⁴ Interreg - IPA CBC. Πρόγραμμα. στο <https://greece-albania.eu/programma>

- Ενίσχυση της αποδοτικότητας της ενέργειας και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.
- Εξασφάλιση της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων της διασυνοριακής περιοχής.

Το προαναφερόμενο πρόγραμμα, χρηματοδότησε τον Σεπτέμβριο του 2021, το Τμήμα Πληροφορικής & Τηλεπικοινωνιών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και συγκεκριμένα το Εργαστήριο Γνώσης και Ευφυούς Πληροφορικής, το οποίο αποτέλεσε συντονιστή εταίρο του έργου SMARTiMONY, το οποίο στοχεύει στην αντιμετώπιση της στρατηγικής καινοτομίας στον τουριστικό τομέα σε απομακρυσμένες και αραιοκατοικημένες περιοχές, μέσω της ενίσχυσης του τουρισμού, της προώθησης του πολιτιστικού τουρισμού και την προσέλκυση τουριστών μέσω καινοτόμων μεθόδων. Οι φορείς που συμμετείχαν σε αυτό το έργο ήταν ο Δήμος Ηγουμενίτσας, η Περιφέρεια του Αργυρόκαστρου και το αλβανικό κέντρο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Συνεργασίας (Pbnews, 2021).

Ένα ακόμη έργο που έχει χρηματοδοτήσει το πρόγραμμα Interreg IPA CB Greece-Albania, είναι η δημιουργία σιδηροδρομικής σύνδεσης μεταξύ των δύο χωρών, μέσω Φλώρινας, Κρυσταλλοπηγής και Πογραδέτς, με την Καστοριά να αποτελεί βασικό κόμβο. Η σύνδεση αυτή είναι πολύ σημαντική, καθώς διευκολύνει τις εμπορικές και επιβατικές μεταφορές ανάμεσα στις δύο χώρες (Naftemporiki, 2018).

Σύμφωνα με το πρόγραμμα Interreg – IPA CBC, η διασυνοριακή περιοχή μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας περιέχει μια σειρά από χαρακτηριστικά που μπορούν να αποτελέσουν μέρος ενός τουριστικού προϊόντος, όπως η φυσική ομορφιά, τα μνημεία, η ιστορία και ο πολιτισμός, τα παραδοσιακά φαγητά και γενικότερα χαρακτηρίζεται από την αυθεντικότητα. Πολλά έργα πραγματοποιούνται προκειμένου να αξιοποιηθούν αυτά τα στοιχεία, με την μορφή των πολιτιστικών διαδρομών, μέσω των οποίων οι τουρίστες θα μπορέσουν να αποκτήσουν την εμπειρία ενός δημιουργικού τουριστικού προϊόντος το οποίο συνδέει σημεία ενδιαφέροντος σε διασυνοριακό επίπεδο. Ανάμεσα σε αυτά τα έργα είναι το SMART TOUR, το οποίο δημιουργεί μια πλατφόρμα που θα προσφερθεί στους φορείς των πολιτιστικών διαδρομών και έχει σκοπό να φέρει σε επαφή τους τουρίστες με την τοπική κουλτούρα των περιοχών αυτών⁵.

Τέλος, το πρόγραμμα Interreg IPA CB Greece-Albania, συγχρηματοδοτεί μαζί με την Ευρωπαϊκή Ένωση και Εθνικούς πόρους από την Ελλάδα και την Αλβανία, το έργο

---

⁵ Interreg - IPA CBC. Smart Tour. στο <https://greece-albania.eu/projects/smart-travel-cultural-routes>.

CheeseCult-Δρόμοι του τυριού. Το έργο αυτό έχει στόχο την τουριστική ανάπτυξη της διασυνοριακής περιοχής μέσω γαστρονομικών διαδρομών⁶.

3.4 Περιορισμοί που προκύπτουν στην συνεργασία μεταξύ των 2 χωρών

3.4.1 Οικονομικοί και πολιτικοί παράγοντες

Η οικονομική αστάθεια της Αλβανίας, αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς περιοριστικούς παράγοντες που εμποδίζουν την συνεργασία των δύο χωρών. Η έλλειψη οικονομικής σταθερότητας και προόδου και το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού ζει σχεδόν κοντά στα όρια της φτώχειας, ίσως αποτελεί έναν από τους λόγους που παρεμποδίζουν την ένταξη της Αλβανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ύστερα από την κατάρρευση του πολιτικού καθεστώτος, η Αλβανία, θεωρήθηκε η πιο φτωχή χώρα της Ευρώπης, λόγω του πολιτικού μοντέλου που είχε υιοθετήσει ο Ενβέρ Χότζα. Ακόμα και σήμερα, όμως, η πολιτική της Αλβανίας, αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα τα οποία αφορούν τη διαφθορά που επικρατεί, την δωροδοκία και τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες κινούνται σε αργούς ρυθμούς (Bogdani και Loughlin, 2009).

3.4.2 Κοινωνικές διαφορές

Θρησκεία

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, ανά τον κόσμο η θρησκεία ενός ατόμου αποτελούσε κομμάτι της ταυτότητάς του, ιδιαίτερα για την Ελλάδα η οποία ανέκαθεν αποτελούσε μια χώρα που ταυτίζεται με αυτήν. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα όσα προασπίζεται η Αλβανία, δηλαδή την αδιαφορία προς την θρησκεία και το “δόγμα της εθνικής ενότητας” κατά της θρησκευτικής διαφοροποίησης (de Rapper, 2002b).

Μορφωτικό επίπεδο και κοινωνικό στάτους

Όταν κατέρρευσε το καθεστώς της Αλβανίας, πραγματοποιήθηκε μια μαζική μετακίνηση προς την Ελλάδα και την Ιταλία και έτσι οι λέξεις “οικονομικός μετανάστης” και “εργάτης”, κατά κάποιο τρόπο συνδέθηκαν με τους Αλβανούς, οι οποίοι συνήθως πιστεύεται ότι δεν έχουν μορφωτικό και κοινωνικό επίπεδο. Άλλωστε, έρευνες, έχουν δείξει ότι οι περισσότεροι Αλβανοί μετανάστες απασχολούνται ως επί το πλείστον, σε χαμηλά αμειβόμενες εργασίες, χαμηλού κύρους που δε χρειάζονται ιδιαίτεροι τίτλοι σπουδών και κυρίως σε χειρωνακτικές

---

⁶ Interreg - IPA CBC. CheeseCult. <https://greece-albania.eu/projects/cheese-route-innovative-cultural-heritage-driving-force-for-rural-tourism-development-the-cross-border-area>

εργασίες. Υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις που ακόμα και οι μετανάστες με υψηλή μόρφωση στην Αλβανία, στην Ελλάδα, έχασαν το κοινωνικό τους στάτους.

Από την άλλη, η Ελλάδα είναι μια χώρα η οποία από τα αρχαία χρόνια συνδέεται με την γνώση και την φιλοσοφία. Οι δύο αυτές χώρες, λοιπόν, έχουν μια πολύ διαφορετική εικόνα προς τα έξω και αυτό μπορεί να αποτελεί ένα μεγάλο εμπόδιο στην μεταξύ τους συνεργασία.

Κουλτούρα και Πολιτισμός

Τέσσερα είναι τα συστατικά, από τα οποία μπορεί να προσδιοριστεί η κουλτούρα ενός λαού, η γλώσσα, η γνώση, η επαφή με τον έξω κόσμο και η τεχνολογία (de Rapper, 2002b). Συγκεκριμένα, η σωστή ομιλία της μητρικής γλώσσας αλλά και της γνώσης μιας τουλάχιστον ξένης, αποτελεί δείγμα πολιτισμού. Κάθε είδους γνώση εκτιμάται, ειδικά όταν αυτή προέρχεται από σπουδές ή ακόμη και από τα διάφορα ταξίδια στο εξωτερικό, όπου δημιουργείται επαφή με τον έξω κόσμο, η οποία αναμφισβήτητα οδηγεί σε σημάδια πολιτισμού. Άλλη μία διάσταση του πολιτισμού είναι η τεχνολογία, η οποία σχετίζεται με τον εκσυγχρονισμό. Σήμερα, οι χρήσεις τεχνολογικών μέσων στην καθημερινή ζωή, τείνουν να συνδέονται με τον πολιτισμό, αλλά και το κοινωνικό κύρος.

Ορισμένες χώρες, μπορεί να πει κανείς, ότι είναι καλύτερες σε θέμα κουλτούρας και διαβίωσης και εκτιμώνται περισσότερο από διάφορους λαούς και ανθρώπους. Όπως αναφέρει ο de Rapper, είναι καλύτερα να δημιουργήσεις οικογένεια στις Ηνωμένες Πολιτείες παρά στην Ελλάδα. Όμως με βάση τις δύο χώρες που αναφέρουμε, σαφώς είναι καλύτερες οι συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα, σε σχέση με την Αλβανία και αυτό σημαίνει ότι τα συστατικά που διέπουν τον πολιτισμό είναι περισσότερο ανεπτυγμένα στην πρώτη σε σχέση με την τελευταία, η οποία σχεδόν για μισό αιώνα υπήρξε ένα απομονωμένο κράτος, όπου η μετανάστευση και η προσπάθεια διαφυγής είχε ως συνέπεια την τιμωρία με φυλάκιση ή ακόμη και με θάνατο. Σε αυτές τις συνθήκες λοιπόν, ήταν σχεδόν αδύνατη η ανάπτυξη του πολιτισμού.

3.4.3 Η επίδραση του μεταναστευτικού κύματος

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Αλβανίας μεταναστεύει στην Ελλάδα, ύστερα από την κατάρρευση του καθεστώτος της. Στην Ελλάδα, ειδικά στις αρχές εκείνης της δεκαετίας, παρατηρείται το φαινόμενο της ξενοφοβίας και έτσι δημιουργούνται αρνητικά στερεότυπα για τους Αλβανούς, οι οποίοι έκαναν μαζική είσοδο στο ελληνικό κράτος. Πρόσφατες μελέτες, μάλιστα δείχνουν ότι, ύστερα από τόσα χρόνια, τα επίπεδα ξενοφοβίας παραμένουν υψηλά. (Παπαταξιάρχης, 2006)

Η Brikena Balli, ύστερα από αφηγήσεις 64 Αλβανών που εργάζονται και ζουν στην Ελλάδα, συμπέρανε ότι υπάρχουν πολλές δυσκολίες προσαρμογής, διαφορετικό ιδεολογικό και οικονομικό σύστημα, καθώς και η τάση που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία, οι Αλβανοί να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο, ανεξάρτητα από το κοινωνικό ή μορφωτικό τους επίπεδο (Balli, 2011; Γιαννέλη, 2012).

Ένα οξύτατο φαινόμενο στην Ελλάδα, παραμένει ο κοινωνικός στιγματισμός των Αλβανών και μεγάλο ρόλο σε αυτό έχουν παίξει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία έχουν δημιουργήσει ένα είδος προπαγάνδας για την συγκεκριμένη εθνικότητα και την ταύτισε με τις έννοιες του κινδύνου και της απειλής (Kaplani & Mai, 2005).

Από την πλευρά της ελληνικής κυβέρνησης, η οποία δεν ήταν έτοιμη να αντιμετωπίσει το μεταναστευτικό αυτό κύμα, δεν υπήρξε πρόθεση να προβεί σε θεσμικές και νομικές αλλαγές για την ενσωμάτωση και την νομιμοποίηση των μεταναστών (Fakiolas, 2003; Ronolis και Tragaki, 2006).

3.5 Οι σχέσεις των δύο κρατών

Παρ' όλο που οι δύο χώρες έχουν οικονομικούς, κοινωνικούς και ιστορικούς δεσμούς, οι μεταξύ τους σχέσεις αποτελούν ένα μεγάλο αίνιγμα. Οι πολιτικές σχέσεις των δύο χωρών βρίσκονται σε συνεχή κατάσταση μεταβλητότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το διαδίκτυο, οδηγούν τα δύο έθνη στην ανάπτυξη της ταυτότητά τους σε αντίθεση η μία από την άλλη (Armakolas, Siakas, Berzani & Seferaj, 2021). Το Open Society Foundation of Albania, σε συνεργασία με το ELIAMEP (Hellenic Foundation for European and Foreign Policy), προσπάθησαν να διερευνήσουν τους παράγοντες που συμβάλλουν στις δύσκολες σχέσεις των δύο χωρών. Πρωταρχικός τους στόχος ήταν να γίνουν κατανοητές οι στάσεις που επικρατούν μεταξύ τους και κατά πόσο αυτές οι στάσεις διευκολύνουν ή παρεμποδίζουν τις σχέσεις τους.

Ως προς τις διεθνείς φιλίες, οι απόψεις των δύο χωρών δίστανται, καθώς η Ελλάδα θεωρεί την Γαλλία, ως τη χώρα με τις καλύτερες μεταξύ τους σχέσεις, ενώ η Αλβανία θεωρεί τις ΗΠΑ και την Γερμανία. Από την άλλη, ως απειλή η Ελλάδα θεωρεί την Τουρκία, ενώ η Αλβανία δε θεωρεί ότι απειλείται από κάποια χώρα. Οι δύο χώρες, σε μεγάλο βαθμό, δεν θεωρούν η μία την άλλη ως απειλή. Θετική άποψη, έχουν οι Αλβανοί για το Κόσοβο, την Ιταλία και σε λιγότερο βαθμό την Τουρκία, ενώ οι Έλληνες για την Σερβία και το Ισραήλ. Όσον αφορά τις μεταξύ τους απόψεις, σε γενικές γραμμές, οι Αλβανοί έχουν θετική άποψη

για την Ελλάδα, ενώ οι αρνητικές απόψεις για την Αλβανία, είναι πιο μειωμένες στους Έλληνες νεαρής ηλικίας.

Στην ίδια έρευνα, η Ελλάδα έχει το καλύτερο ρεκόρ, όσον αφορά τους τομείς της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες Αλβανούς, ενώ κατά τους Έλληνες, η χώρα των Βαλκανίων με το μεγαλύτερο ρεκόρ στους παραπάνω τομείς είναι η Σερβία. Κατά μέσο όρο, οι Αλβανοί που συμμετείχαν στην έρευνα, πιστεύουν σημαντική την ανάπτυξη σχέσεων με την Ελλάδα, σε αντίθεση με τις απαντήσεις των Ελλήνων που ερωτήθηκαν, οι οποίοι πιστεύουν ότι δεν είναι τόσο σημαντικές.

Και από τις δύο πλευρές, επικρατεί η άποψη ότι οι σχέσεις των δύο χωρών έχουν βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια. Ερωτηθέντες και από τις δύο χώρες, αναφέρουν ότι οι σχέσεις μεταναστών από την Αλβανία και Ελλήνων είναι καλές. Συμφωνούν ακόμη, ότι τα παιδιά των Αλβανών μεταναστών έχουν ενταχθεί πλήρως στην ελληνική κοινωνία και ότι έχει υπάρξει ένα είδος αλληλοβοήθειας ανάμεσά τους, καθώς οι Αλβανοί μετανάστες, έχουν συνεισφέρει εν μέρει στην οικονομία της Ελλάδας και οι Έλληνες, τα τελευταία είκοσι χρόνια, έχουν βοηθήσει την Αλβανία. Τέλος, όσον αφορά τις αρνητικές απόψεις, μόνο ένας στους δέκα ερωτηθέντες, έχουν αρνητική άποψη για το άλλο κράτος.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, οι σχέσεις των δύο χωρών έχουν βελτιωθεί αρκετά και έτσι μπορεί να πει κανείς ότι είναι πολύ πιθανό να υπάρξει συνεργασία ανάμεσα στις δύο χώρες είτε σε γενικό επίπεδο, είτε μέσω μιας διαδρομής δικτύων πόλεων, η οποία θα ωφελήσει τουριστικά τις περιοχές αυτές και θα τις αναδείξει. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η Ήπειρος αποτελεί μια περιοχή η οποία δεν έχει αναδειχθεί σε μεγάλο βαθμό στους ξένους τουρίστες και με τον σωστό στρατηγικό σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης, μπορεί να αποτελέσει προορισμό για όλες τις εποχές, καθώς συνδυάζει βουνό και θάλασσα. Η Νότια Αλβανία, αποτελεί επίσης έναν προορισμό για όλες τις εποχές, ο οποίος δεν έχει προωθηθεί αρκετά, καθώς υπάρχουν πανέμορφα μέρη τα οποία εάν ενταχθούν σε μια διαδρομή ή δίκτυο πόλεων μαζί με την Ήπειρο, θα αποτελέσουν μία ξεχωριστή εμπειρία για τον δυνητικό ταξιδιώτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΟΥΝ ΕΝΑ ΔΙΚΤΥΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΑΛΒΑΝΙΑΣ

4.1 Πάργα

Η Πάργα είναι κωμόπολη του νομού Πρεβέζης, με πληθυσμό 2.415 κατοίκους (απογραφή 2011) και βρίσκεται κοντά στον ποταμό Αχέροντα, νοτιοδυτικά της Ηπείρου. Είναι μια μαγευτική πόλη σπάνιας ομορφιάς, με νησιώτικο χαρακτήρα, χτισμένη αμφιθεατρικά και εκτείνεται στο Ιόνιο Πέλαγος. Είναι το πιο γνωστό τουριστικό θέρετρο της περιοχής και αποτελεί εμπορικό και ναυτιλιακό κέντρο. Ακόμη, είναι γνωστή για την παραγωγή εκλεκτών κίτρων, τα οποία εξάγονται στην Ευρώπη, αλλά και στην Αμερική. Το κλίμα της Πάργας είναι ήπιο, με νοτιοδυτικούς ανέμους. Το ζεστό κλίμα διαρκεί περίπου από τον Απρίλιο έως τον Νοέμβριο, όπου συνήθως δεν παρουσιάζονται βροχές.

4.1.1 Οι παραλίες της Πάργας

Η Πάργα αποτελεί ένα ιδανικό τουριστικό προορισμό, ειδικότερα τους καλοκαιρινούς μήνες, καθώς αποτελείται από πολλές παραλίες, όπως η παραλία του Βάλτου, η οποία είναι η πιο γνωστή παραλία της περιοχής, το Σαρακήνικο κοντά στο χωριό Αγιά, το Κρυονέρι, η οποία βρίσκεται εντός της πόλης και αποτελεί μια γραφική και όμορφη παραλία, το Πίσω Κρυονέρι, η οποία βρίσκεται επίσης εντός της πόλης και την περιτριγυρίζουν υψηλοί βράχοι, ο Αϊ Γιαννάκης που βρίσκεται δίπλα στο χωριό Αγία Κυριακή, έξι χιλιόμετρα ανατολικά της Πάργας στον κόλπο της οποίας βρίσκεται μια υποβρύχια πηγή, η παραλία Λίχνος με τα δύο μικρά θαλάσσια σπήλαια και το Τουρκοπάζαρο, η οποία είναι αρκετά ανεπτυγμένη τουριστικά και έχει θέα την πίσω πλευρά του κάστρου. Οι παραλίες αυτές είναι προσβάσιμες οδικώς, ενώ υπάρχουν και παραλίες τις οποίες μπορεί να προσεγγίσει κανείς μόνο από τη θάλασσα, όπως είναι για παράδειγμα ο Σπαρτίλας, ο Άγιος Σώστης και Πωγωνιά (Πατέρα, 2010).

4.1.2 Η ιστορία της Πάργας

Η Πάργα ήταν γνωστή ως Παραγαία, Παράγειρος και Υπαργός και ως οικισμός φαίνεται να υπήρχε από τα βυζαντινά χρόνια. Κατά τον Μεσαίωνα είχε δεχθεί πολλές πειρατικές επιδρομές και επιθέσεις. Τα επόμενα χρόνια, πέρασε από την κυριαρχία πολλών λαών και συγκεκριμένα των Νορμανδών, των Βενετών, των Γάλλων, των Άγγλων και των Τούρκων. Το 1370, με τη μετακίνηση των κατοίκων της Βαγεντίας στην Πάργα, ο πληθυσμός της τελευταίας αυξήθηκε κατά πολύ. Τον 14ο αιώνα, οι Νορμανδοί έχτισαν το πρώτο φρούριο,

ενώ κατά την περίοδο της κυριαρχίας των Βενετών, τη λεγόμενη Ενετοκρατία, η Πάργα γνώρισε μεγάλη οικονομική άνθηση και αποτέλεσε γέφυρα ανάμεσα στην Βενετία και στην τότε Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Το 1797, την κυριάρχησαν οι Γάλλοι, ενώ το 1814 οι Άγγλοι και στις αρχές του 19ου αιώνα, την πούλησαν στον Αλή Πασά, ο οποίος προσπαθούσε επί χρόνια να την πολιορκήσει. Οι κάτοικοι της Πάργας αντιδρούν, καθώς ένα μεγάλο μέρος της περιουσίας τους χάνεται και για να μην υποδουλωθούν, το 1819, καταφεύγουν στην Κέρκυρα. Το συγκεκριμένο συμβάν αποτελεί ένα από τα πιο τραγικά γεγονότα για την ιστορία της πόλης. Το 1913, η Πάργα εντάσσεται στο Ελληνικό κράτος και πολλοί Παργινοί επιστρέφουν στην πόλη μετά την απελευθέρωσή της.

4.1.3 Τα αξιοθέατα της Πάργας

Παρ' όλο που η πόλη της Πάργας αποτελεί από μόνη της ένα αξιοθέατο, καθώς αποτελείται από πανέμορφους γραφικούς πλακόστρωτους δρόμους και πέτρινα σπίτια, υπάρχουν πολλά ακόμη αξιοθέατα που μπορεί κανείς να επισκεφθεί.

Ανάμεσα στο λιμάνι της Πάργας και στην παραλία του Βάλτου, δεσπόζει το ιστορικό κάστρο της Πάργας, το οποίο χτίστηκε από τους Βενετούς, τον 16ο αιώνα και μέσα στα χρόνια καταστράφηκε και κατασκευάστηκε πολλές φορές. Στην ανηφόρα για το κάστρο, οι επισκέπτες μπορούν να συναντήσουν το μεσαιωνικό κομμάτι της πόλης. Το κάστρο είναι επισκέψιμο από τις πρωινές ώρες έως αργά το βράδυ και περιέχει θυρίδες όπλων, αίθουσες πυροβολείων, φυλακές και στρατώνες, καθώς και μία κρυμμένη δίοδο που οδηγεί στην θάλασσα. Στο κεντρικό μέρος του κάστρου, υπάρχουν δύο κεντρικά κτίρια, στα οποία πολλές φορές οργανώνονται παραστάσεις και εκθέσεις.

Απέναντι από το λιμάνι της Πάργας, βρίσκεται το νησάκι της Παναγίας, όπου μπορεί κανείς να συναντήσει το γραφικό εκκλησάκι, διάφορα μεσαιωνικά κτίσματα, καθώς και ένα μικρό γαλλικό κάστρο, το οποίο βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο του νησιού. Ένα από τα πιο γνωστά αξιοθέατα όχι μόνο της περιοχής, αλλά και ολόκληρης της Ηπείρου είναι το κάστρο Ανθούσας, το οποίο βρίσκεται πάνω από το χωριό Ανθούσα και χτίστηκε το 1814 από τον Αλή Πασά, ώστε να μπορεί να ελέγχει την Πάργα. Ένα ακόμη αξιοθέατο της Ηπείρου είναι το Νεκρομαντείο του Αχέροντα, το οποίο βρίσκεται δεκαπέντε χιλιόμετρα από την Πάργα και αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα νεκρομαντεία της περιοχής, κατά την αρχαιότητα.

Στο κέντρο της πόλης της Πάργας, βρίσκεται το εκκλησιαστικό μουσείο, όπου φυλάσσονται εικόνες μεγάλης αξίας, δύο αντίτυπα από τα επιτάφια μοναχού του Αγίου Όρους, δύο ευαγγέλια του 17ου αιώνα, καθώς και το 300 χρόνων, λάβαρο της Πάργας, στο οποίο μάλιστα μπορεί να διακρίνει κανείς σημάδια που είχαν αφήσει οι σφαίρες των Τούρκων. Οι

παλιές εκκλησίες των Αγίων Αποστόλων και της Αγίας Ελένης, καθώς και το μοναστήρι της Παναγίας των Βλαχερνών, στον κόλπο του Λύχνου, είναι μερικά από τα αξιοθέατα της πόλης. Σε απόσταση είκοσι λεπτών με το καραβάκι, από την Πάργα, βρίσκεται η πανέμορφη ερημική παραλία του Αϊ-Σώστη, όπου αξίζει να επισκεφθεί κανείς όχι μόνο για τα καταγάλανα νερά της, αλλά και για να θαυμάσει την ομώνυμη εκκλησία, η οποία είναι χτισμένη κάτω από τον βράχο και αποτελεί μία από τις πιο ιδιαίτερες εκκλησίες της Ελλάδας. Οι επισκέπτες μπορούν ακόμη να καϊκι περνώντας από τον πλατύ γιάλο του Βάλτου, ποτάμια και μέχρι τις αρχαιότητες της Αχερουσίας (Κολτσιδόπουλος, Hudman & Jackson, 2003).

Κατά την περίοδο του καλοκαιριού, υπάρχουν καθημερινές ακτοπλοϊκές γραμμές, οι οποίες συνδέουν την Πάργα με τους Παξούς και Αντίπαξους. Ακόμη, υπάρχουν κρουαζιερόπλοια, τα οποία συνδέουν το λιμάνι της Πάργας με την Κέρκυρα, την Λευκάδα και την Αμμουδιά, ένα μικρό χωριό του νομού Πρεβέζης, το οποίο βρίσκεται κοντά στον ποταμό Αχέροντα.

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στον Δήμο Πάργας, είναι τα Παργινά, τα οποία πραγματοποιούνται στο νησάκι της Παναγίας κάθε χρόνο τον δεκαπενταύγουστο. Συγκεκριμένα στις 14 Αυγούστου στήνεται γλέντι στο νησάκι και στις 15 Αυγούστου γιορτάζεται η επιστροφή των Παργινών και των Ιερών Κειμηλίων στην Πάργα, η οποία αναβιώνεται από ένα έθιμο, τη "βαρκορόλα".

4.1.4 Ο τουρισμός της Πάργας

Η Πάργα, λόγω της ιδιαίτερης ομορφιάς της, έχει αρκετά ανεπτυγμένο τουρισμό, σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές της Ηπείρου. Το 1976 ανακηρύχθηκε Τουριστικός Τόπος, ενώ κατά τη διάρκεια της ίδιας δεκαετίας και συγκεκριμένα την περίοδο 1970-1980, σημειώθηκε αύξηση του πληθυσμού, η οποία οδήγησε στην αύξηση των ενοικιαζόμενων δωματίων, τα οποία αποτελούσαν υποδομές χαμηλής ποιότητας όσον αφορά τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

Το 1986, εκδηλώθηκε κορεσμός στον τουριστικό τομέα της περιοχής και έτσι κηρύχθηκε διάταξη, η οποία απαγόρευε την λειτουργία και ίδρυση νέων ξενοδοχειακών μονάδων, με σκοπό να προστατεύσει το φυσικό περιβάλλον της Πάργας. Ωστόσο, η απαγόρευση αυτή δεν εμπόδισε ορισμένους να κατασκευάσουν νέα καταλύματα με παράνομο τρόπο. Ακόμη, η απαγόρευση ξενοδοχείων υψηλής κατηγορίας οδήγησε στην υποβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών, με αποτέλεσμα να υπάρχει ενδιαφέρον κυρίως από τουρίστες χαμηλού εισοδήματος.

Παρ' όλο που το 1993, δόθηκε άδεια λειτουργείας σε πολλά από τα παράνομα ενοικιαζόμενα δωμάτια, μετά το πέρας της χρονιάς, κατασκευάστηκαν μονάδες, οι οποίες παραμένουν μέχρι και σήμερα παράνομες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι υπηρεσίες να μην μπορούν να καταγράψουν τον ακριβή αριθμό των μονάδων αυτών. Οι κλίνες στις οποίες έχει γίνει απογραφή από τον Ε.Ο.Τ είναι 5035, ενώ έρευνες έχουν δείξει ότι ο συνολικός αριθμός των κλινών είναι περίπου 8000 με 8500. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κλινών λειτουργούν κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες, όπου περιορίζεται η τουριστική περίοδος της Πάργας (Γκόλια, 2006).

Όσον αφορά τις εναλλακτικές μορφές, στην περιοχή δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες, όμως υπάρχουν ορισμένα μονοπάτια ιδιαίτερου ενδιαφέροντος (Γκόλια, 2006), τα οποία είναι:

- Δημόκαστρο - Σαρακήνικο - Αγία Ελένη - Λίχνος
- Καραβοστάσι - Πέρδικα
- Κύπερη - Αγία Κυριακή - Λιβαδάρι - Έλεος Καλοδικίου
- Πάργα - Αγία Ελένη - Λίχνος
- Βάλτος - Κάστρο Πάργας

Διάγραμμα 4. Πάργα

Πηγή: (Travel Parga)

4.2 Σύβοτα

Τα Σύβοτα είναι ένα παραθαλάσσιο χωριό στο νομό Θεσπρωτίας. Αποτελεί ένα από τα κυριότερα παραθαλάσσια θέρετρα της Ηπείρου, καθώς εκτός από τους καταπράσινους λόφους, διαθέτει καταγάλανες παραλίες, ενώ οι μικροί κολπίσκοι που βρίσκονται γύρω του και τα μικρά του νησάκια, το κάνουν μοναδικό.

Το κλίμα του είναι ήπιο μεσογειακό, με αρκετά θερμό κλίμα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Αξιοσημείωτο του κλίματός της είναι ότι οι καταιγίδες, εμφανίζονται συχνότερα σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα, ενώ παρουσιάζονται σπάνια χιονοπτώσεις.

4.2.1 Οι παραλίες των Συβότων

Τα Σύβοτα διαθέτουν πολλές και όμορφες παραλίες, οι περισσότερες εκ των οποίων είναι εύκολα προσβάσιμες. Οι παραλίες που συγκεντρώνουν μεγαλύτερο πλήθος όχι μόνο κατοίκων, αλλά και τουριστών είναι η Μέγα και Μικρή Άμμος, η Ζάβια και ο Γαλλικός Μώλος. Αντίθετα, οι Δεή, Ζέρι και Ουρά είναι παραλίες που δε συγκεντρώνεται μεγάλο πλήθος λουόμενων. Άλλες παραλίες των Συβότων είναι η Μέγα Ντράφι, η Μπέλλα Βράκα και η Πισίνα, η οποία είναι προσβάσιμη μόνο με σκάφος, καθώς βρίσκεται στο νησάκι Μαυρονόρος.

4.2.2 Η ιστορία των Συβότων

Αρχικά, τα Σύβοτα, ονομάζονταν Μούρτος, λόγω του Πασά Μούρτου-Τσάλη, του Τούρκου αξιωματικού που είχε εγκατασταθεί στο χωριό. Το 1950, το χωριό παίρνει επίσημα την ονομασία Σύβοτα, λόγω της Ναυμαχίας των Συβότων, το 433 π.Χ., όπου και πραγματοποιήθηκε κοντά στα νησιά του. Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης, το λιμάνι της περιοχής, χρησιμοποιήθηκε ως οθωμανική ναυτική βάση. Τα Σύβοτα, προσαρτήθηκαν στην Ελλάδα το 1912-1913. Σε έκθεση του υπάρχου Θυάμιδος, το 1933 η περιοχή αναφέρεται ως μουσουλμανική κοινότητα και το 1940 αποτελούσε μικτή κοινότητα, με τον αριθμό των μουσουλμάνων να υπερσχύει. Πολλές ήταν οι καταστροφές που υπέστη κατά τη διάρκεια του πολέμου μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας και συγκεκριμένα από του Τσάμηδες που πολεμούσαν στο πλευρό των τελευταίων.

4.2.3 Τα αξιοθέατα των Συβότων

Τα Σύβοτα, διαθέτουν ένα ιδιαίτερο φυσικό κάλλος. Τα νησιά Μαύρο Όρος, Άγιος Νικόλαος και Μπέλλα Βράκα, έχουν χαρακτηριστεί από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, ως περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

4.2.4 Ο τουρισμός των Συβότων

Ο Δήμος Συβότων αποτελεί μια κατεξοχήν τουριστική περιοχή. Ο αριθμός των κλινών που διαθέτει είναι 3203, όπου είκοσι από αυτά είναι ξενοδοχεία και τα υπόλοιπα αποτελούν ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα, με σημαντική παρουσία τα καταλύματα υψηλής ποιότητας. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν πολλά ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα, τα οποία λειτουργούν χωρίς την σχετική άδεια.

Όσον αφορά τον εναλλακτικό τουρισμό, στον συγκεκριμένο Δήμο υπάρχει ένα μονοπάτι όπου μπορεί κανείς να κάνει πεζοπορία, το οποίο έχει μελετηθεί και προταθεί από το πρόγραμμα TERRA – Coastlink που συμβάλλει στην ανάπτυξη μορφών εναλλακτικού τουρισμού. Η διαδρομή αυτή ξεκινάει από τα Σύβοτα, περνάει από την περιοχή του Βραχωνά και καταλήγει στο χωριό Πολυνέρι. Το μήκος του είναι 8,5 χλμ. και διαρκεί περίπου 3 με 4 ώρες.

Διάγραμμα 5. Σύβοτα

Πηγή: Βικιπαίδεια

4.3 Ηγουμενίτσα

Η Ηγουμενίτσα είναι παραλιακή πόλη και πρωτεύουσα του νομού Θεσπρωτίας. Εκτείνεται κατά μήκος της ακτογραμμής και διαθέτει το μεγαλύτερο σε κίνηση λιμάνι της Δυτικής Ελλάδας και το δεύτερο μεγαλύτερο λιμάνι της Ελλάδας, μετά τον Πειραιά, όπου εκτός από εγχώρια δρομολόγια πραγματοποιούνται και διεθνή. Οδικώς, μέσω της Εγνατίας οδού, η πόλη συνδέεται με την υπόλοιπη Βόρεια Ελλάδα (Αποστολάκη, Μαννουσώφ & Πάσχου, 2017). Ο πληθυσμός της, τα τελευταία δέκα χρόνια αυξήθηκε κατά 17,4%, σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, και σήμερα ανέρχεται στους 9145 κατοίκους. Ο ποταμός Θύαμις, χωρίζει την πόλη στη μέση και οι εκβολές του στο Ιόνιο πέλαγος αποτελούν σημαντικό βιότοπο.

Η Ηγουμενίτσα, είναι μια πόλη που μπορεί να επισκεφθεί κανείς τόσο το καλοκαίρι, όσο και τον χειμώνα καθώς υπάρχουν παραθαλάσσια τουριστικά κέντρα και υπέροχες παραλίες με ψιλή άμμο, αλλά και ορεινά γραφικά χωριά με ηπειρωτικό ύφος.

4.3.1 Η ιστορία της Ηγουμενίτσας

Μπορεί κανείς να διαπιστώσει, ότι ανθρώπινη ζωή έχει υπάρξει στην περιοχή κατά τη Μέση Παλαιολιθική περίοδο, καθώς στην έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου, παρουσιάζονται λίθινα εργαλεία από την εποχή εκείνη, εκεί όπου βρίσκεται σήμερα η πόλη της Ηγουμενίτσας και κατά την εποχή του χαλκού, ανήκε στο φύλο των Θεσπρωτών. Κατά καιρούς έχουν γίνει διάφορες αναφορές για την συγκεκριμένη περιοχή, καθώς σύμφωνα με την παράδοση, το νησάκι Αγιονήσι που βρίσκεται στον κόλπο της Ηγουμενίτσας, ήταν βράχος που έριξε στον Οδυσσέα, ο Κύκλωπας Πολύφημος.

Παρ' όλο που στην περιοχή της Ηγουμενίτσας υπήρξε ανθρώπινη ζωή πριν πολλά χρόνια, ως πόλη είναι σχετικά νέα και ανοικοδομήθηκε το 1908. Ο Χαμίτ Μπέης του Γκρικοχωρίου, είχε μαντέψει την αξία που είχε το λιμάνι και έτσι σκέφτηκε να ιδρύσει εκεί μια πόλη. Τα σχέδιά του, όμως διακόπτονται, εξαιτίας των βαλκανικών πολέμων και την ένταξη της περιοχής στο ελληνικό κράτος, το 1913. Το 1920, η Ηγουμενίτσα, ανερχόταν σε 649

κατοίκους, όμως τα γεγονότα της μικρασιατικής καταστροφής, οδηγούν εκατοντάδες πρόσφυγες στην περιοχή και έτσι ο πληθυσμός της περιοχής αυξάνεται.

4.3.2 Τα αξιοθέατα της Ηγουμενίτσας

Η Ηγουμενίτσα, δε διαθέτει πολλά αρχαιολογικά μουσεία και αξιοθέατα, όμως η ίδια η πόλη αποτελεί ένα αξιοθέατο με τη φυσική της ομορφιά και τις χρωματικές αντιθέσεις που κυριαρχούν. Μερικά από τα αξιοθέατα που διαθέτει είναι το σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο, η Ρωμαϊκή Έπαυλη, το κάστρο της Ηγουμενίτσας, ο οικισμός της Λυγιάς και ο Πύργος Ραγίου⁷.

Όσοι επισκέπτονται την Ηγουμενίτσα μπορούν να κάνουν διάφορες δραστηριότητες όπως πεζοπορία ή βόλτα με το ποδήλατο κατά μήκος του ποδηλατοδρόμου, ο οποίος βρίσκεται δίπλα στη θάλασσα, να ανέβουν σε ένα υψηλό σημείο και να θαυμάσουν το υπέροχο τοπίο, την θέα της θάλασσας, τα καράβια που πηγαиноέρχονται, το ηλιοβασίλεμα και γενικότερα την πανοραμική θέα της πόλης και φυσικά να κάνουν ιστιοπλοΐα και να επισκεφθούν με ιστιοφόρο την Κέρκυρα, τους Παξούς και Αντίπαξους και διάφορα άλλα νησιά του Ιονίου.

4.3.3 Ο τουρισμός της Ηγουμενίτσας

Ο νομός Θεσπρωτίας, όπου η Ηγουμενίτσα αποτελεί πρωτεύουσα, καταλαμβάνει το 22% των ξενοδοχείων σε όλη την περιφέρεια της Ηπείρου. Ο νομός αυτός αναπτύχθηκε τουριστικά με γρήγορους ρυθμούς, καθώς όχι μόνο εμφανίζει ανοδική πορεία στις τουριστικές υποδομές αλλά και ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σε σύγκριση με τους υπόλοιπους νομούς της περιφέρειας. Θα πρέπει να αναφερθεί, όμως, ότι συνήθως η παραμονή τους στη συγκεκριμένη περιοχή είναι αρκετά σύντομη.

Η πόλη της Ηγουμενίτσας, βρίσκεται σε στρατηγική θέση καθώς, αποτελεί την κατάλληλη περιοχή για την υποδοχή των τουριστών, οδικώς και ακτοπλοϊκώς και υπάρχουν διασυνδέσεις με την Ιταλία και την υπόλοιπη Ευρώπη. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν ορισμένες ελλείψεις όσον αφορά τις τουριστικές υποδομές, όπως είναι οι ξενοδοχειακές μονάδες πρώτης κατηγορίας, τουριστικά λιμάνια και μαρίνες, καθώς και φυσικές εγκαταστάσεις.

---

⁷ Δήμος Ηγουμενίτσας, στο <https://igoumenitsa.gr/el/>

Διάγραμμα 6. Το νέο λιμάνι της Ηγουμενίτσας

Πηγή: Βικιπαίδεια

4.4 Άγιοι Σαράντα

Οι Άγιοι Σαράντα, βρίσκονται στη νότια Αλβανία και αποτελούν δήμο του νομού Αυλώνα. Η πόλη βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος και σύμφωνα με απογραφή του 2013, έχει πληθυσμό που ανέρχεται στους 41.173 κατοίκους.

4.4.1 Οι παραλίες των Αγίων Σαράντα

Οι παραλίες των Αγίων Σαράντα είναι οι εξής:

- Pasqyra (=Καθρέφτης)
- Neasden Lane Beach
- Pulebardha
- Ohana
- Lori
- Ksamil
- Monastery Beach

- Plazhi(=Παραλία) Paradise
- Africana Ksamil
- Santa Quaranta Beach
- Shpella e Pellumbave (=Το σπήλαιο των Περιστεριών)
- Plazhi i Krorezes
- Krorez Bay
- Plazhi Puerto Rico

4.4.2 Η ιστορία των Αγίων Σαράντα

Εκεί όπου βρίσκεται σήμερα η πόλη, βρισκόταν η αρχαία ελληνική πόλη Ογχησμός. Κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους αποτελούσε εμπορικό σταθμό, ανάμεσα στην Ήπειρο και την Ιταλία.

Το 551 μ.Χ. στον οικισμό έκαναν επιδρομή, οι Οστρογότθοι, αλλά και διάφορα γοτθικά πλοία. Η περιοχή, κατά το 1191, φαίνεται να εγκαταλείφθηκε και έτσι ξεχάστηκε και η ονομασία της πόλης, που στη συνέχεια πήρε τη σημερινή ονομασία, από την ομώνυμη ορθόδοξη βασιλική εκκλησία των Αγίων Σαράντα που είχε χτιστεί, κατά τον 6ο αιώνα.

Κατά την ελληνική εξέγερση που είχε ξεσπάσει το 1878, τον έλεγχο των Αγίων Σαράντα, καθώς και του Δέλβινου, ανέλαβαν οι επαναστάτες, αλλά τους εμπόδισαν τα οθωμανικά στρατεύματα που έκαψαν 20 χωριά της περιοχής.

Το 1913, σύμφωνα με το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας, η πόλη των Αγίων Σαράντα, εντάχθηκε στο τότε νέο κράτος της Αλβανίας. Το 1914, δημιουργήθηκε η Αυτόνομη Δημοκρατία της Βορείου Ηπείρου, όπου έπειτα από διαπραγματεύσεις αναγνωρίστηκε η αυτονομία της μέσα στο αλβανικό κράτος. Μεταξύ 1916 και 1920, αλλά και το 1936, καταλήφθηκε από τις ιταλικές δυνάμεις, όπου χρησιμοποιήθηκε ως στρατηγικό λιμάνι την περίοδο της εισβολής τους στην Ελλάδα και ονομάστηκε για το χρονικό εκείνο διάστημα “Πόρτο Έντα”, προς τιμή της κόρης του Μουσολίνι.

4.4.3 Τα αξιοθέατα των Αγίων Σαράντα

Περίπου 20 χιλιόμετρα νότια της πόλης βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος του Βουρθωτού, στο οποίο βρίσκονται τα ερείπια της αρχαίας πόλης, Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. Έχει την μεγαλύτερη επισκεψιμότητα σε σχέση με άλλα σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος της χώρας και αποτελεί το διασημότερο αξιοθέατο της Νότιας Αλβανίας⁸.

---

⁸ Visit Saranda. Διαθέσιμο στο <https://visitsaranda.net/>

Κοντά στις ακτές του Ιόνιου Πελάγους, βρίσκεται το κάστρο Λεκουρέσι (Kalaja e Lekuresit), το οποίο είναι σε στρατηγική θέση στους λόφους της πόλης. Η μονή των Αγίων Σαράντα, βρίσκεται πάνω από την ομώνυμη πόλη και είναι ερειπωμένη, ωστόσο σώζονται ορισμένες αγιογραφίες. Το Μπλε Μάτι (Syti i Kalter), είναι ακόμη μια περιοχή που μπορεί να επισκεφθεί κανείς και βρίσκεται μεταξύ Αγίων Σαράντα και Αργυρόκαστρου. Αποτελεί μια πηγή, η οποία έχει ένα υπέροχο γαλαζοπράσινο χρώμα με βάθος πάνω από 45 μέτρα. Η πηγή αυτή προσελκύει κάθε χρόνο πολλούς τουρίστες, καθώς αποτελεί ένα πανέμορφο θέαμα.

4.4.4 Ο τουρισμός των Αγίων Σαράντα

Οι Άγιοι Σαράντα αποτελούν έναν από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς στην Αλβανία και αρκετοί είναι οι Έλληνες που την επισκέπτονται κάθε χρόνο το καλοκαίρι. Αυτό που κάνει την συγκεκριμένη πόλη ελκυστική προς τους τουρίστες είναι εκτός από τις παραλίες που διαθέτει και οι αρκετά οικονομικές τιμές σε ξενοδοχεία υψηλής κατηγορίας, αλλά και σε εστιατόρια πολυτελείας. Ορισμένα τουριστικά πρακτορεία στην Ελλάδα προσφέρουν δελεαστικά πακέτα για την συγκεκριμένη πόλη.

Διάγραμμα 7. Άγιοι Σαράντα, Αλβανία

Πηγή: Βικιπαίδεια

4.5 Αργυρόκαστρο

Το Αργυρόκαστρο είναι πόλη της Αλβανίας και έχει πληθυσμό περίπου 43.000 κατοίκους. Βρίσκεται ανάμεσα στο Πλατοβούνι και τον ποταμό Δρίνο και περιστοιχίζεται από τέσσερις λόφους. Η πόλη αυτή έχει μια διαφορετική ομορφιά, λόγω της ξεχωριστής αρχιτεκτονικής της μορφής, καθώς αναφέρεται ότι είναι η πιο κατηφορική πόλη του κόσμου, για την οποία έχει γράψει πολλές φορές στα έργα του ο υποψήφιος για Νόμπελ Αλβανός συγγραφέας από το Αργυρόκαστρο, Ισμαήλ Κανταρέ.

4.5.1 Η ιστορία του Αργυρόκαστρου

Στην περιοχή, έχουν βρεθεί κεραμικά αντικείμενα από την πρώιμη Εποχή του Σιδήρου και οι πρώτοι κάτοικοι της περιοχής έχει καταγραφεί ότι ήταν ένα από τα αρχαία ελληνικά φύλα, οι Χάονες. Από τον 3ο αιώνα χρονολογούνται τα τείχη της πόλης και από τον 6ο έως τον 12ο αιώνα που χτίστηκαν τα ψηλά τείχη, το Αργυρόκαστρο, αναπτύχθηκε σε σημαντικό εμπορικό κέντρο.

Το 1336, αποτελούσε τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και αργότερα αποτέλεσε κέντρο του τοπικού αλβανικού πριγκιπάτου. Τους επόμενους πέντε αιώνες που ακολούθησαν, υποτάχθηκε στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Σύμφωνα με τον Τούρκο περιηγητή, Εβιγιά Τσελεμπή, το 1670 που είχε επισκεφθεί την πόλη, ανέφερε ότι υπήρχαν 2000 σπίτια περίπου, 280 καταστήματα, τρεις εκκλησίες, οχτώ τζαμιά, πέντε πηγές και πέντε πανδοχεία.

Το 1913, αφού πρώτα είχε καταληφθεί από τον ελληνικό στρατό, εντάχθηκε στο νεοϊδρυθέν αλβανικό κράτος. Το 1914, αποτέλεσε την πρωτεύουσα της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Βορείου Ηπείρου, που ιδρύθηκε από τον ελληνικό πληθυσμό που υπήρχε στην περιοχή και τελικά, το 1921 προσαρτήθηκε στην Αλβανία.

4.5.2 Τα αξιοθέατα του Αργυρόκαστρου

Η παλιά πόλη, από το 2005, αποτελεί μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ. Το φρούριο του Αργυρόκαστρου είναι χτισμένο σε υψόμετρο 336 μέτρων. Είναι αρκετά καλοδιατηρημένο και αποτελεί το μεγαλύτερο κάστρο της Αλβανίας και ένα από τα μεγαλύτερα των Βαλκανίων⁹. Στο εσωτερικό του υπάρχουν λαβύρινθοι, πολλά μονοπάτια, σκοτεινές αίθουσες, μικρά μουσεία και το σημείο προσφέρει πανοραμική θέα σε ολόκληρη την κοιλάδα του Αργυρόκαστρου. Στο κάστρο αυτό, κάθε πέντε χρόνια, πραγματοποιείται το

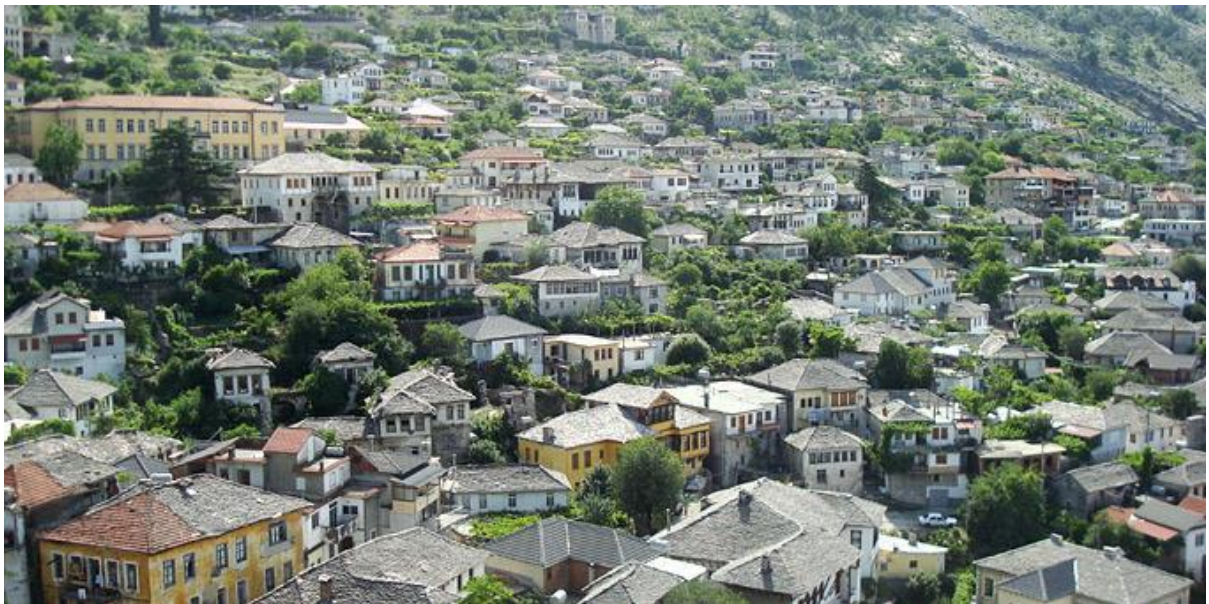
⁹ Visit Gjirokastra. στο <https://www.visit-gjirokastra.com/>

Εθνικό Φολκλορικό Φεστιβάλ. Στο κέντρο της πόλης, βρίσκεται το βυζαντινό κάστρο, το οποίο επεκτάθηκε από τον Αλή Πασά, το 19ο αιώνα. Στη συνοικία του Παζαριού, μπορεί να δει κανείς οθωμανικά σπίτια του 18ου αιώνα. Μερικά από τα οθωμανικά αυτά αρχοντικά μπορεί να τα επισκεφθεί κανείς πληρώνοντας τιμή εισόδου της τάξεως 1-2 ευρώ. Υπάρχει επίσης το λαογραφικό μουσείο που παλιά αποτελούσε το σπίτι όπου γεννήθηκε ο Ενβέρ Χότζα και είχε καεί ολοσχερώς από πυρκαγιά και ξαναχτίστηκε στην ίδια θέση. Τέλος, η πόλη είναι γνωστή για την κουζίνα της και τα εκλεκτά παραδοσιακά φαγητά και έτσι κάθε επισκέπτης που φτάνει στο Αργυρόκαστρο, δεν πρέπει να παραλείψει να τα δοκιμάσει.

4.5.3 Ο τουρισμός του Αργυρόκαστρο

Το Αργυρόκαστρο, είναι μια ιδιαίτερη πόλη, η οποία είναι φημισμένη για την πλούσια πολιτιστική της κληρονομιά και την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική της. Εντάσσεται μέσα στις πόλεις της Αλβανίας, οι οποίες αποτελούν δημοφιλή προορισμό τόσο για ξένους όσο και για τους ντόπιους επισκέπτες. Η περιοχή έχει πολλές δυνατότητες για εναλλακτικό τουρισμό, κυρίως πολιτιστικό, φυσικό, αρχαιολογικό, γαστρονομικό, θρησκευτικό και τουρισμό τέχνης. Παρ' όλα αυτά στην περιοχή έχουν καταγραφεί οι εξής μορφές: αγροτουρισμός, φυσιοτουρισμός και πολιτιστικός τουρισμός (Bobolli, Muca & Resulaj, 2016).

Διάγραμμα 8. Αργυρόκαστρο

Πηγή: (In2life, 2013)

4.6 Αυλώνας

Ο Αυλώνας είναι πόλη της Αλβανίας και περιέχει το δεύτερο μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας. Αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα της Νότιας Αλβανίας και το 1994 κατοικούσαν στην περιοχή 8.000 Έλληνες. Η πόλη διαθέτει αρκετή ομορφιά, καθώς διαθέτει όμορφες παραλίες σε συνδυασμό με καταπράσινα βουνά.

4.6.1 Η ιστορία του Αυλώνα

Ο Αυλώνας ιδρύθηκε τον 6ο π.Χ. αιώνα από τους Αρχαίους Έλληνες και κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας αποτέλεσε σημαντικό λιμάνι. Η πόλη έπαιξε σπουδαίο ρόλο μεταξύ της διαμάχης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και του Νορμανδικού Βασιλείου της Σικελίας. Το 1345, η πόλη καταλήφθηκε από την Σέρβικη Αυτοκρατορία, έως ότου να καταληφθεί το 1417 από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το 1690, η Βενετία κατέλαβε την πόλη και ένα χρόνο αργότερα, επανήλθε η τουρκική κυριαρχία. Τον 16ο αιώνα, υπήρξε σημαντικό κέντρο για τους Σεφαρδιτούς Εβραίους, οι οποίοι ήταν πρόσφυγες από την Πορτογαλία και την Ισπανία. Το 1861, έλαβε χώρα ένας σεισμός, ο οποίος προκάλεσε σοβαρές ζημιές στην περιοχή.

Τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο διακηρύχθηκε η ανεξαρτησία της πόλης, η οποία αποτέλεσε και την πρωτεύουσα της Αλβανίας. Οι ιταλικές δυνάμεις είχαν την πόλη υπό την κατοχή τους μέχρι το 1920 και από το 1939 μέχρι το 1943 και το 1944 την κατέλαβε η Γερμανία, όμως απελευθερώθηκε την ίδια χρονιά από τις προσπάθειες του Ενβέρ Χότζα. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το λιμάνι εκμισθώθηκε στη Σοβιετική Ένωση. Ο Αυλώνας, υπό τον Χότζα, αποτέλεσε σημαντικό κέντρο στρατολόγησης της μυστικής αστυνομίας. Στο πρόσφατο παρελθόν και συγκεκριμένα το 1997, η πόλη αποτέλεσε κέντρο διαδηλώσεων εξαιτίας ορισμένων απατηλών επενδυτικών σχεδίων, οι οποίες οδήγησαν σε ένα είδος εμφυλίου πολέμου.

4.6.2 Τα αξιοθέατα του Αυλώνα

Ο Αυλώνας διαθέτει πολλές όμορφες παραλίες με τρκουάζ νερά και λευκή άμμο. Κύριο αξιοθέατο της πόλης αποτελεί το κτίριο όπου ανακηρύχθηκε η αλβανική ανεξαρτησία τον Νοέμβριο του 1912. Η περιοχή της πόλης που προσελκύει τους περισσότερους τουρίστες, ονομάζεται “Uji i Ftohte” (Κρύα Νερά), καθώς υπάρχουν αρκετοί χώροι αναψυχής και διασκέδασης. Έξι χιλιόμετρα από τον Αυλώνα, βρίσκεται το κάστρο Κανίνε (Kalaja e

Κανίνες), το οποίο αποτελεί πολιτιστικό μνημείο στο χωριό Κανίνε που υπάγεται στη συγκεκριμένη πόλη¹⁰.

4.6.3 Ο τουρισμός του Αυλώνα

Ο Αυλώνας αποτελεί πόλη της αλβανικής Ριβιέρας με αρκετά μεγάλο αριθμό επισκεπτών τους καλοκαιρινούς μήνες. Πρόσφατα, μάλιστα, το Υπουργείο Υποδομών και Ενέργειας της Αλβανίας, ενέκρινε την ανακατασκευή μέρους του εσωτερικού τμήματος του λιμανιού του Αυλώνα σε μαρίνα, η οποία θα υποδέχεται σκάφη αναψυχής, το οποίο σημαίνει ότι η τουριστική κίνηση θα είναι ακόμη μεγαλύτερη.

Διάγραμμα 9. Αυλώνας, Αλβανία

Πηγή: Βικιπαίδεια

---

¹⁰ Bashkia Vlore. στο <http://vlora.gov.al/>

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σημαντικότητα, πρωτοτυπία και επικαιρότητα της έρευνας

Αναφορικά με το θέμα που ερευνάται, υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία και η περισσότερη βιβλιογραφία, εστιάζει μεμονωμένα στην τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας ή της Αλβανίας και όχι της πιθανής συνεργασίας τουριστικά των δύο χωρών. Όμως, υπάρχουν ορισμένοι μελετητές, αλλά και διάφοροι φορείς, οι οποίοι έχουν καταλάβει ότι αυτή η συνεργασία, ίσως ωφελούσε τουριστικά τις δύο χώρες. Παρ' όλα αυτά, από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι οι μελέτες που έχουν γίνει πάνω στην ανάπτυξη του τουρισμού μέσω ενός δικτύου πόλεων των δύο αυτών χωρών είναι ελάχιστες, τόσο στη διεθνή, όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία. Έτσι είναι επιτακτική η ανάγκη περεταίρω μελέτης πάνω στο συγκεκριμένο θέμα, το οποίο θα οδηγήσει στην εξαγωγή αρκετά χρήσιμων συμπερασμάτων.

Η παρούσα έρευνα, λοιπόν, αποσκοπεί να συγκεντρώσει πληροφορίες και χρήσιμα στοιχεία, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους αρμόδιους φορείς και να αξιοποιηθούν για την πιθανή υλοποίηση ενός δικτύου πόλεων ή διαδρομών ανάμεσα στις δύο χώρες και ίσως οδηγήσουν στην δημιουργία ενός νέου, διαφορετικού τουριστικού προϊόντος, καθώς και για συγκριτική μελέτη του συγκεκριμένου θέματος στο μέλλον.

5.2 Στόχοι και σκοπός της έρευνας

Η παρούσα έρευνα, έχει σκοπό να μελετήσει την περίπτωση της συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, μέσω συγκεκριμένων πόλεων οι οποίες βρίσκονται σε σχετικά κοντινή απόσταση, τους περιορισμούς που υπάρχουν και εάν αυτή η συνεργασία θα ωφελούσε τουριστικά τις δύο χώρες. Ακόμη, η μελέτη αυτή πραγματοποιείται με σκοπό να διαπιστωθεί εάν τα δίκτυα πόλεων ή οι τουριστικές διαδρομές δύο διαφορετικών χωρών αποτελούν κίνητρο ταξιδιού για τους δυνητικούς τουρίστες.

Επομένως, τα ερευνητικά ερωτήματα που μελετώνται στη συγκεκριμένη εργασία είναι:

1. Τα δίκτυα πόλεων, διαφορετικών χωρών, ως παράγοντας ανάπτυξης του τουρισμού.
2. Ποιοι είναι οι περιορισμοί που εμποδίζουν την τουριστική ανάπτυξη του δικτύου των πόλεων της Ελλάδας και της Αλβανίας και πως μπορούν να αντιμετωπιστούν;

3. Η πραγματοποίηση μιας τουριστικής διαδρομής συγκεκριμένων πόλεων της Ελλάδας και της Αλβανίας θα ωφελούσε τουριστικά τις δύο χώρες;

5.3 Μεθοδολογία έρευνας και μέσα συλλογής δεδομένων

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην συγκεκριμένη εργασία είναι η δειγματοληπτική έρευνα και τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την συλλογή δεδομένων είναι το ερωτηματολόγιο και οι συνεντεύξεις. Τα πλεονεκτήματα του ερωτηματολογίου, σε σχέση με άλλα μέσα είναι ότι καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, ο χρόνος διανομής είναι ελάχιστος και οι απαντήσεις που έχουν δοθεί είναι εύκολα συγκρίσιμες, καθώς οι ερωτήσεις είναι ίδιες για όλους. Από την άλλη, τα μειονεκτήματα, είναι ο χαμηλός βαθμός ανταπόκρισης και η ανεπαρκής δυνατότητα διευκρινήσεων στους ερωτώμενους.

Στη συγκεκριμένη έρευνα, στόχος ήταν να παρθούν απαντήσεις από τρεις πλευρές που έχουν σχέση με τον τουρισμό, δηλαδή τους τουρίστες, τα τουριστικά γραφεία και τους φορείς του τουρισμού. Για να γίνει συλλογή δεδομένων από τους δυνητικούς τουρίστες χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο, διότι μπορεί να καλύψει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, ενώ για τα τουριστικά γραφεία και τους φορείς χρησιμοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις. Στην περίπτωση των συνεντεύξεων αντιμετώπισα δυσκολίες, καθώς δεν υπήρξε ανταπόκριση από τους φορείς, παρ' όλο που έγιναν προσπάθειες προσέγγισης μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνικής επικοινωνίας. Όσον αφορά τα τουριστικά γραφεία, απάντησαν μόνο δύο από αυτά στις ερωτήσεις που τους έθεσα.

5.4 Σχεδιασμός μέσου

Λαμβάνοντας υπ' όψη την βιβλιογραφία, δημιούργησα ένα ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα σελ. 75), το οποίο στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και κοινοποιήθηκε σε ομάδες κοινωνικών δικτύων. Ο τρόπος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου επιλέχθηκε να είναι η άμεση συμπλήρωση από τους ερωτώμενους και οι ερωτήσεις που συμπεριλήφθηκαν στο ερωτηματολόγιο ήταν δύο ειδών, αυτές του κλειστού τύπου, δηλαδή επιλογή ανάμεσα σε έτοιμες απαντήσεις, όπως για παράδειγμα “Ναι” ή “Όχι” και του ανοικτού τύπου, δηλαδή απαντήσεις τις οποίες δίνουν οι ίδιοι οι ερωτώμενοι, χωρίς να υπάρχει επιλογή ανάμεσα σε έτοιμες απαντήσεις.

Παρ' όλο που οι ερωτήσεις κλειστού ή ημίκλειστου τύπου είναι ευκολότερα κατανοητές και πιο κατάλληλες για στατιστική ανάλυση, εν τούτοις το είδος της έρευνας είναι τέτοιο που η αναλυτική σκέψη των ερωτώμενων ήταν απαραίτητη για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων και οι απαντήσεις κλειστού τύπου θα περιόριζαν κατά πολύ τον συλλογισμό

των ερωτώμενων για τα συγκεκριμένα θέματα. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου χρησιμοποιήθηκαν σε εννέα ερωτήσεις (ερωτ. 1, 7, 8, 10, 12, 13, 15, 16) και κυρίως στο τέταρτο μέρος, όπου συμπεριλαμβάνονται τα δημογραφικά στοιχεία. Από την άλλη, οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου χρησιμοποιήθηκαν κυρίως στα υπόλοιπα τρία μέρη του ερωτηματολογίου, ώστε να διαπιστωθούν οι απόψεις των ερωτώμενων (ερωτ. 2, 3, 4, 5, 6, 9, 14).

Την δομή του ερωτηματολογίου απαρτίζουν τέσσερα μέρη. Το πρώτο μέρος συμπεριλαμβάνει ερωτήσεις που θα οδηγήσουν σε συμπεράσματα σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη μέσω δικτύων πόλεων διαφορετικών χωρών και συγκεκριμένα εάν οι τουρίστες επιλέγουν αυτό το είδος τουρισμού, το δεύτερο μέρος εστιάζει στους περιορισμούς που υπάρχουν στην δημιουργία μιας συνεργασίας ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Αλβανία, με σκοπό την τουριστική ανάπτυξη και οι τρόποι αντιμετώπισης των περιορισμών αυτών, ενώ το τρίτο μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις οι οποίες θα εξάγουν συμπεράσματα που έχουν να κάνουν με το εάν θα ωφελούσε τουριστικά τις δύο χώρες, η μεταξύ τους συνεργασία και το τέταρτο μέρος συμπεριλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων.

Όσον αφορά τις ερωτήσεις των συνεντεύξεων στους φορείς, εστίαζαν στα τρία ερωτήματα που προαναφέρθηκαν, ενώ οι ερωτήσεις στα τουριστικά γραφεία αφορούσαν τη ζήτηση και την επιλογή των τουριστών για συγκεκριμένα πακέτα που αφορούν ταξίδια στην Αλβανία, ή πακέτα που συνδυάζουν προορισμούς Ελλάδας και Αλβανίας και εάν τα γραφεία αυτά έχουν ή υπάρχει η πιθανότητα να εντάξουν τέτοια πακέτα στις προσφερόμενες υπηρεσίες τους.

5.5 Δείγμα

Για τους σκοπούς της έρευνας, αρχικός στόχος ήταν να γίνει προσέγγιση τριών ομάδων, των τουριστών, των τουριστικών γραφείων και των φορέων του τουρισμού, όπως προαναφέρθηκε. Το ερωτηματολόγιο, στάλθηκε διαδικτυακά, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και σε ομάδες μέσω κοινωνικής δικτύωσης, οι οποίες αφορούσαν κυρίως τον τουρισμό, ενώ οι συνεντεύξεις στάλθηκαν αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ο τελικός αριθμός των απαντήσεων ήταν πολύ μικρότερος σε σχέση με τον επιδιωκόμενο αριθμό. Συγκεκριμένα, οι απαντήσεις του ερωτηματολογίου ήταν 51, όμως θα πρέπει να τονιστεί ότι οι απαντήσεις δεν ήταν υποχρεωτικές, οπότε ορισμένοι δεν έχουν δώσει απαντήσεις σε κάποιες από τις ερωτήσεις της έρευνας. Οι απαντήσεις από τις συνεντεύξεις ήταν μόλις δύο και λήφθηκαν από δύο τουριστικά γραφεία, ενώ από τους φορείς δε λήφθηκε καμία απάντηση.

5.6 Περιορισμοί της έρευνας

Όσον αφορά το ερωτηματολόγιο, δηλαδή την ποσοτική έρευνα, δεν υπήρχε μεγάλη ανταπόκριση, καθώς απάντησαν μόλις 51 άτομα. Όμως ήταν αναμενόμενο, καθώς είναι σύνηθες να μην υπάρχει μεγάλη ανταπόκριση στα ερωτηματολόγια. Λόγω των αυξημένων ρυθμών της καθημερινότητας, οι περισσότεροι προτιμούν να μη διαθέσουν ελάχιστο από τον χρόνο τους ώστε να απαντήσουν, ενώ άλλοι μπορεί να μην ενδιαφέρονται να συμμετέχουν στη συγκεκριμένη έρευνα. Όσον αφορά τους ερωτηθέντες το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν Έλληνες και ελάχιστοι ήταν οι Αλβανοί που απάντησαν. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η εξαγωγή συμπερασμάτων να προκύψει σχεδόν εξ' ολοκλήρου από τη μία πλευρά.

Παρ' όλο που υπήρχε μια μικρή ανταπόκριση από την ποσοτική έρευνα, από την ποιοτική ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Οι γραπτές συνεντεύξεις που στάλθηκαν στους φορείς, και αφού είχε προηγηθεί τηλεφωνική επικοινωνία μαζί τους, στην οποία επιβεβαίωσαν ότι θα απαντήσουν, όταν τους εστάλησαν τα ερωτήματα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, δε λήφθηκε καμία απάντηση. Το ίδιο περίπου συνέβη και με τα τουριστικά γραφεία, όπου λήφθηκαν μόνο δύο απαντήσεις.

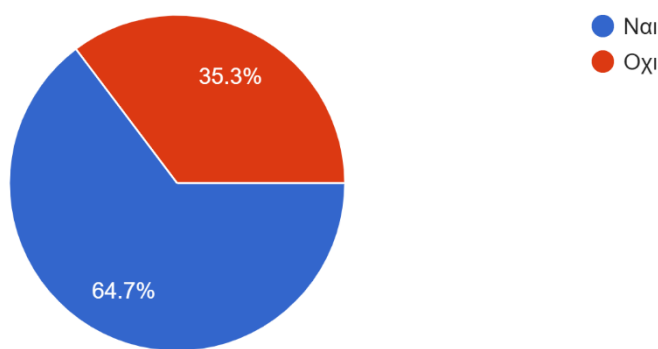
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Αποτελέσματα ερωτηματολογίου

Α. ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.

Σε κάποιο ταξίδι σας έχετε επιλέξει να επισκεφθείτε πόλεις διαφορετικών χωρών;
51 responses

Διάγραμμα 10. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 1, σχετικά με την επιλογή επίσκεψης σε ένα ταξίδι, διαφορετικών πόλεων.

Πηγή: Απαντήσεις ερωτηθέντων, Ίδια επεξεργασία, 2022.

Όπως παρατηρούμε, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησαν ότι έχουν επισκεφθεί σε ένα ταξίδι διαφορετικές πόλεις. Συγκεκριμένα το 64.7% απάντησε θετικά, ενώ το 35.3% αρνητικά.

2. Εάν απαντήσατε ναι, τι ήταν αυτό που σας έκανε να ακολουθήσετε το συγκεκριμένο δίκτυο πόλεων;

32 responses

Όσον αφορά τον λόγο που ακολούθησαν ένα συγκεκριμένο δίκτυο πόλεων, οι απαντήσεις ήταν ανοιχτού τύπου, ώστε να μην υπάρχει περιορισμός των λέξεων στις απαντήσεις των

ερωτηθέντων. Απάντησαν 32 άτομα και σε γενικές γραμμές ανέφεραν ότι ο λόγος αφορούσε την απόκτηση εμπειριών, την επιθυμία για επίσκεψη και εξερεύνηση σε μέρη που δεν είχαν ξαναπάει, το ότι αυτές βρίσκονται στο δρόμο για τον τελικό προορισμό, η εύκολη πρόσβαση με τα μέσα μαζικής μεταφοράς, ενώ δύο ήταν οι απαντήσεις που ανέφεραν ότι η επιλογή έγινε τυχαία.

3. Τα δίκτυα πόλεων διαφορετικών χωρών, αποτελούν κίνητρο ταξιδιού για εσάς;

46 responses

Διάγραμμα 11. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 3, σχετικά με το κατά πόσο τα δίκτυα πόλεων διαφορετικών χωρών αποτελούν κίνητρο για τους ερωτηθέντες.

Η συγκεκριμένη ερώτηση ήταν ανοιχτού τύπου, ώστε οι ερωτηθέντες να μπορέσουν να διατυπώσουν τις σκέψεις τους πάνω σε αυτό το θέμα. Ωστόσο οι περισσότερες απαντήσεις ήταν μονολεκτικές, αλλά αυτό δεν αποτελεί εμπόδιο για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Από τις 46 απαντήσεις, η συντριπτική πλειοψηφία και συγκεκριμένα το 61%, απάντησαν ότι τα δίκτυα πόλεων διαφορετικών χωρών αποτελούν κίνητρο γι' αυτούς, το 13% απάντησαν όχι, το 10% όχι απαραίτητα, ακόμα ένα 10% δεν απάντησε καθόλου στην ερώτηση, ενώ

ελάχιστοι ήταν αυτοί που απάντησαν καθόλου, όχι ιδιαίτερα και ακούγεται ενδιαφέρον, σε ποσοστό 2% το καθένα.

B. ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΕΜΠΟΔΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΤΟΥΝ;

4. Ποια είναι η άποψή σας για την Αλβανία ως τουριστικό προορισμό ;

51 responses

Η ερώτηση αυτή αφορά μια συγκεκριμένη άποψη και έτσι η ιδανικότερη μορφή ήταν η ανοιχτού τύπου ερώτηση. Οι περισσότεροι είχαν μια θετική εικόνα για τον συγκεκριμένο προορισμό, παρ' όλο που από τους ερωτηθέντες μόνο τρεις είχαν αλβανική καταγωγή. Πολλοί ανέφεραν ότι αποτελεί έναν όμορφο προορισμό, αλλά δεν έχει διαφημιστεί όσο θα έπρεπε. Άλλοι ανέφεραν ότι αποτελεί έναν αχαρτογράφητο προορισμό γι' αυτό και ακούγεται ενδιαφέρον, ενώ ορισμένοι ανέφεραν ότι δεν έχουν κάποια συγκεκριμένη γνώμη και λίγοι ήταν εκείνη οι οποίοι ανέφεραν ότι έχουν αρνητική εικόνα και ότι δεν υπάρχει κάτι το ελκυστικό στην χώρα αυτή.

5. Ένα μεγάλο μέρος των Αλβανών τουριστών επιλέγει την Ελλάδα για τις διακοπές του. Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι οι Έλληνες τουρίστες δεν επισκέπτονται την Αλβανία;

50 responses

Στην ανοιχτού τύπου αυτή ερώτηση, οι περισσότεροι απάντησαν ότι οι Έλληνες δεν επισκέπτονται την Αλβανία, λόγω της αρνητικής εικόνας που έχουν για την χώρα, λόγω ρατσισμού και προκατάληψης, ακόμα και φόβου και ανασφάλειας. Ορισμένοι αναφέρουν ότι δεν έχει κάτι ξεχωριστό να προσφέρει στον τουρίστα ή κάποιο γνωστό αξιοθέατο και ελάχιστοι αναφέρουν λόγω πολιτικών θεμάτων ανάμεσα στις δύο χώρες. Αξίζει να αναφερθεί μια απάντηση η οποία αναφέρει ότι οι περισσότερες ιστοσελίδες που αφορούν τον τουρισμό της Αλβανίας, είναι μόνο στην αλβανική γλώσσα και έτσι είναι αρκετά δύσκολο για κάποιον να προγραμματίσει ένα ταξίδι μόνος του, παρά μόνο μέσω κάποιου τουριστικού γραφείου.

6. Τι πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξει η Αλβανία, ώστε να θεωρείται τουριστικός προορισμός;

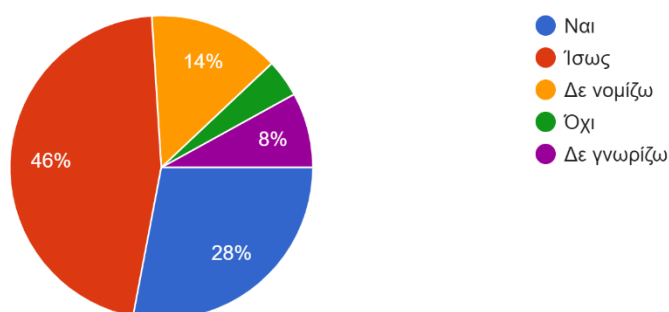
50 responses

Μια ακόμη ερώτηση ανοιχτού τύπου, στην οποία ένα μεγάλο μέρος των ερωτηθέντων, συγκεκριμένα 32 άτομα, ανέφεραν ότι για να θεωρείται η Αλβανία τουριστικός προορισμός, θα πρέπει να αλλάξει την προς τα έξω εικόνα της, να διαφημίσει περισσότερο τους προορισμούς και τις τουριστικές υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει και γενικότερα να υιοθετήσει μια στρατηγική προώθησης και μάρκετινγκ. Άλλοι ανέφεραν ότι θα πρέπει να αλλάξει κυβέρνηση και καθεστώς, λίγοι ήταν αυτοί που δε γνώριζαν τι πρέπει να αλλάξει, ενώ ελάχιστοι ανέφεραν την εξάλειψη της παρανομίας και της εγκληματικότητας.

7.

Πιστεύετε ότι είναι πιθανό να υπάρξει συνεργασία στον τομέα του τουρισμού ανάμεσα στις πόλεις των 2 χωρών;

50 responses

Διάγραμμα 12. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 7, σχετικά με το κατά πόσο πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι μπορεί να υπάρξει συνεργασία στον τομέα του τουρισμού ανάμεσα στις δύο χώρες.

Πηγή: Απαντήσεις ερωτηθέντων, *Ίδια επεξεργασία, 2022.*

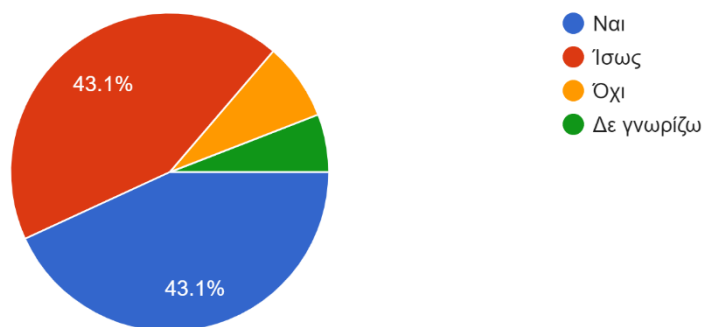
Από το παραπάνω γράφημα, παρατηρούμε ότι το 46% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι ίσως υπάρξει συνεργασία ανάμεσα στις δύο χώρες, το 28% πιστεύει ότι είναι πιθανό να υπάρξει

συνεργασία ανάμεσά τους, το 14% δε νομίζει να συμβεί μια τέτοια συνεργασία, το 8% δε γνωρίζει αν αυτό είναι πιθανό, ενώ το 4% θεωρεί απίθανη την συνεργασία των δύο χωρών.

Γ. Η ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΜΙΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΘΑ ΩΦΕΛΟΥΣΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΤΙΣ ΔΥΟ ΧΩΡΕΣ;

8.

Κατά τη γνώμη σας πιστεύετε ότι υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στις 2 χώρες;
51 responses

Διάγραμμα 13. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 8, σχετικά με το κατά πόσο πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι υπάρχουν κοινά ανάμεσα στις 2 χώρες.

Πηγή: Απαντήσεις ερωτηθέντων, *Ίδια επεξεργασία, 2022.*

Στην ερώτηση που τέθηκε στους ερωτηθέντες εάν πιστεύουν ότι υπάρχουν κοινά ανάμεσα στις δύο χώρες, υπήρξαν δύο απαντήσεις οι οποίες έλαβαν το ίδιο ποσοστό. Οι απαντήσεις “Ίσως” και “Ναι” έλαβαν η κάθε μία ποσοστό 43.1%, πράγμα που σημαίνει ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες πιστεύουν ή τείνουν να πιστεύουν ότι υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία, ενώ το υπόλοιπο 13,8% δεν πιστεύει ότι υπάρχουν ή δε γνωρίζουν αν υπάρχουν.

9. Εάν απαντήσατε ναι, ποια πιστεύετε ότι είναι αυτά;

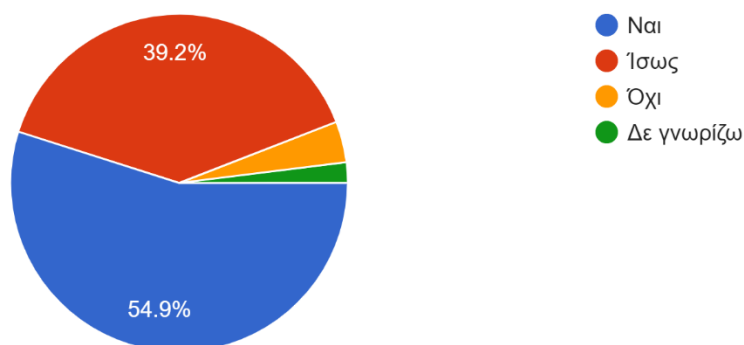
22 responses

Στην ερώτηση για ποια θεωρούν οι ερωτηθέντες ότι είναι τα κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στις δύο χώρες, οι 22 απαντήσεις που δόθηκαν ποικίλλουν. Ορισμένες από τις απαντήσεις είναι οι εξής: η κουλτούρα, τα έθιμα, οι παραδόσεις, οι άνθρωποι, τα φαγητά, ο τρόπος διασκέδασης, το δέσιμο της οικογένειας, η φιλοξενία, η αρχιτεκτονική, η ιστορία, οι παραλίες, η πανίδα, η χλωρίδα, η θρησκεία για ορισμένους, πολλοί Αλβανοί μιλάνε την ελληνική γλώσσα, ο τρόπος ζωής, η ιδεολογία, το κλίμα, οι παραδοσιακοί χοροί, η μουσική και οι τρόποι αντιμετώπισης ορισμένων θεμάτων.

10.

Στην περίπτωση που γινόταν μια διαδρομή, η οποία θα περιλάμβανε διάφορες πόλεις μεταξύ των δύο χωρών (όπως για παράδειγμα δρόμοι κρασιού κλπ.), θα την ακολουθούσατε;

51 responses

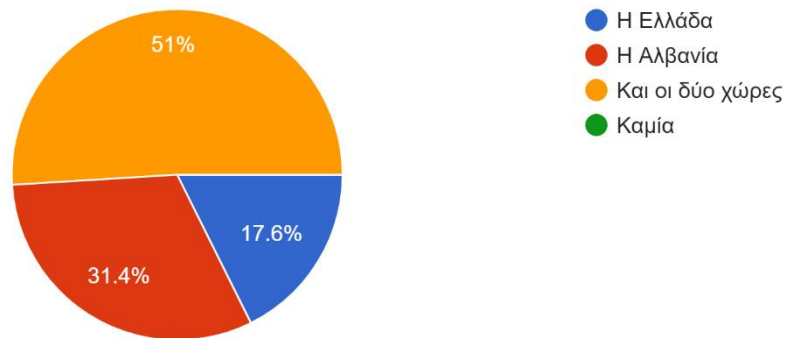
Διάγραμμα 14. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 10, σχετικά με το κατά πόσο οι ερωτηθέντες θα ακολουθούσαν μια διαδρομή μεταξύ των δύο χωρών.

Πηγή: Απαντήσεις ερωτηθέντων, *Ιδία επεξεργασία, 2022.*

Στην περίπτωση πραγματοποίησης μιας διαδρομής, η οποία θα περιλάμβανε πόλεις μεταξύ των δύο χωρών, οι περισσότεροι, συγκεκριμένα το 54,9% απάντησε θετικά, το 39,2% ίσως να την ακολουθούσε, ενώ το υπόλοιπο 5,9% δε θα την ακολουθούσε ή δε γνωρίζει αν θα το έκανε.

11.

Ποιά από τις 2 χώρες πιστεύετε ότι θα εωφελούνταν τουριστικά περισσότερο;
51 responses

Διάγραμμα 15. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 11, σχετικά με το ποια από τις δύο χώρες πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι θα επωφεληθεί περισσότερο τουριστικά από μια συνεργασία.

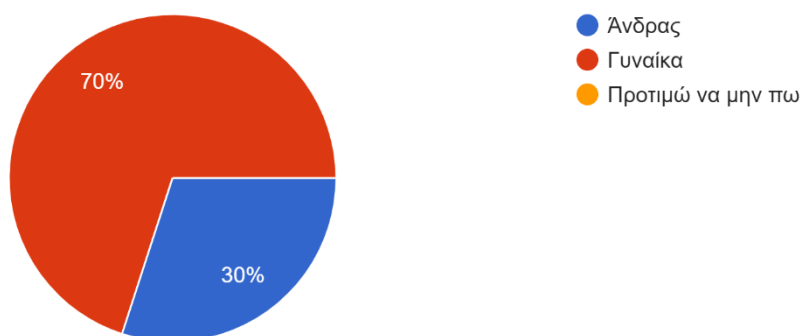
Πηγή: Απαντήσεις ερωτηθέντων, **Ιδία επεξεργασία, 2022.**

Στην ερώτηση ποια από τις δύο χώρες θα επωφελούνταν περισσότερο τουριστικά, οι περισσότεροι απάντησαν και οι δύο χώρες με ποσοστό 51%. Το 31,4% απάντησε η Αλβανία και το 17,6% η Ελλάδα, ενώ κανένας δεν απάντησε καμία από τις δύο.

Δ. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

12.

Φύλο
50 responses

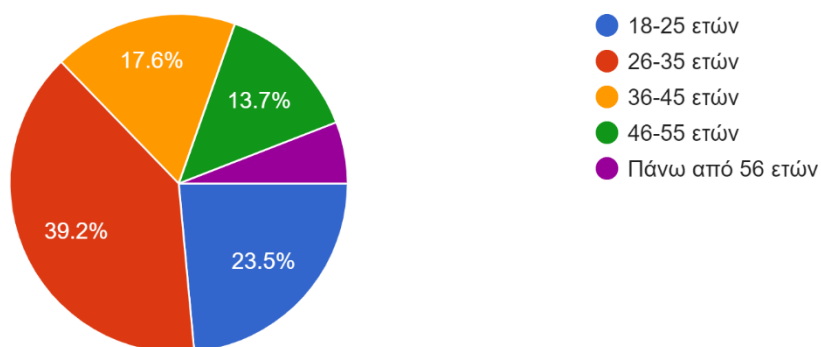
Διάγραμμα 16. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 12, σχετικά με το φύλο των ερωτηθέντων.

Πηγή: Απαντήσεις ερωτηματολογίου. *Ίδια επεξεργασία, 2022.*

Όπως παρατηρούμε από το γράφημα 6.7., το δείγμα της έρευνας αποτελείται ως επί το πλείστον από γυναίκες σε ποσοστό 70%, ενώ από άντρες σε ποσοστό 30%.

13.

Ηλικία
51 responses

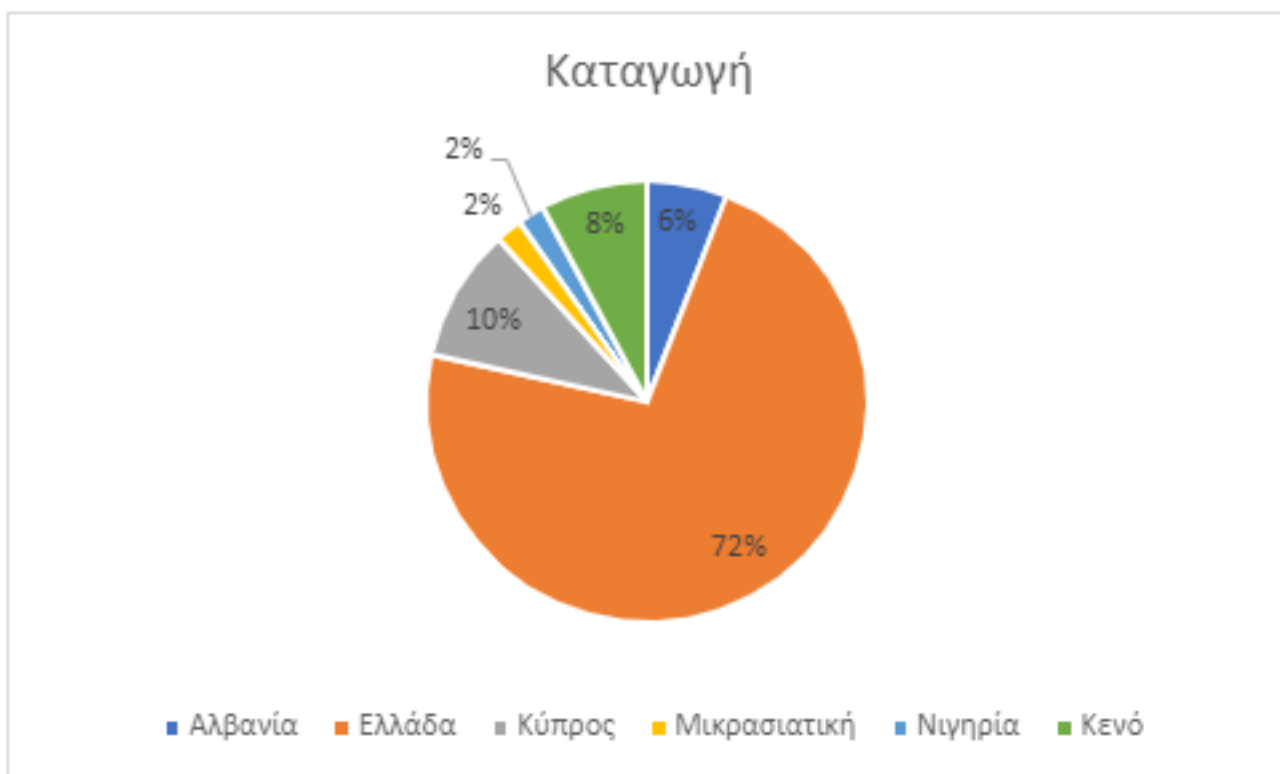
Διάγραμμα 17. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 13, σχετικά με την ηλικία των ερωτηθέντων.

Πηγή: Απαντήσεις ερωτηματολογίου, *Ίδια επεξεργασία, 2022.*

Αναφορικά με την ηλικία των ερωτηθέντων, το 39,2% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 26-35 ετών, το 23,5% είναι μεταξύ 18-25 ετών, το 17,6% ανήκει στις ηλικίες 36-45 ετών, το 13,7% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 46-55, ενώ το 6% είναι πάνω από 56 έτη.

14. Καταγωγή

47 responses

Διάγραμμα 18. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 14, σχετικά με την καταγωγή των ερωτηθέντων.

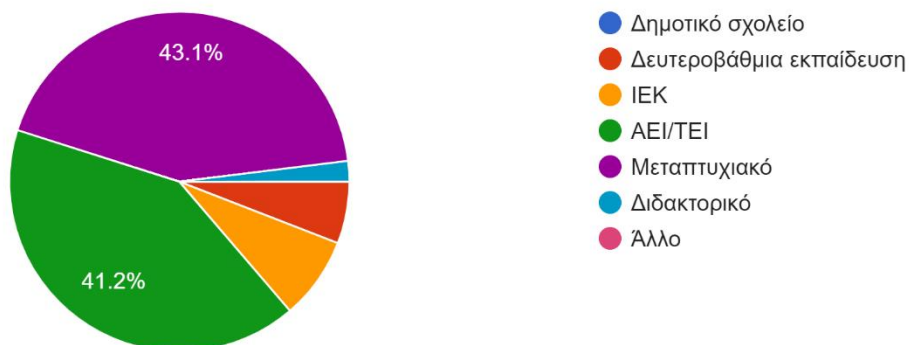
Η ερώτηση για το ποια είναι η καταγωγή των ερωτηθέντων, ήταν ανοιχτού τύπου, καθώς σκοπός ήταν να μην περιοριστούν οι απαντήσεις σε συγκεκριμένες χώρες. Παρ' όλα αυτά συγκεντρώθηκαν οι απαντήσεις και δημιουργήθηκε ένα γράφημα στο οποίο φαίνεται ότι οι περισσότεροι, με ποσοστό 72%, είχαν ελληνική καταγωγή, το 10% είχαν καταγωγή από την Κύπρο, το 8% των ερωτηθέντων δεν απάντησε σε αυτήν τη ερώτηση, το 6% είχαν αλβανική καταγωγή, ενώ 2% είχαν μικρασιατική και 2% νιγηριανή καταγωγή.

15.

Επίπεδο Εκπαίδευσης

51 responses

Διάγραμμα 19. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 15, σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων.

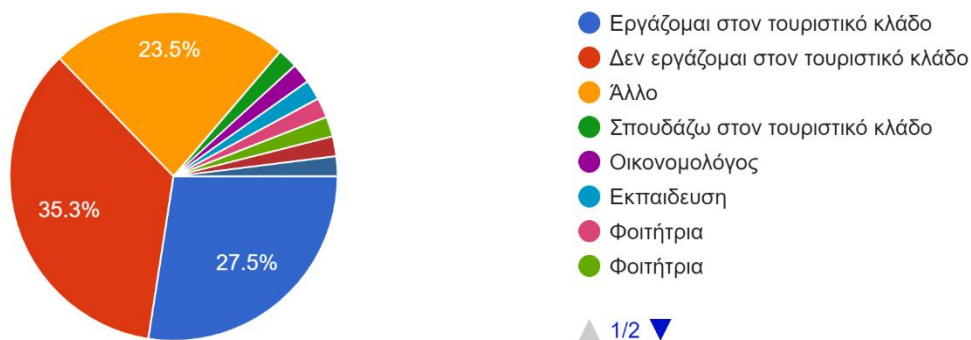
Πηγή: Απαντήσεις ερωτηματολογίου, *Ίδια Επεξεργασία, 2022.*

Το 43.1% (22) από τους ερωτηθέντες κατέχουν μεταπτυχιακό, το 41,2% (21) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ, το 7,8% (4) είναι απόφοιτοι ΙΕΚ, το 5,9% (3) είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ μόλις το 2% (1) είναι κάτοχος διδακτορικού.

16.

Επαγγελματική κατάσταση

51 responses

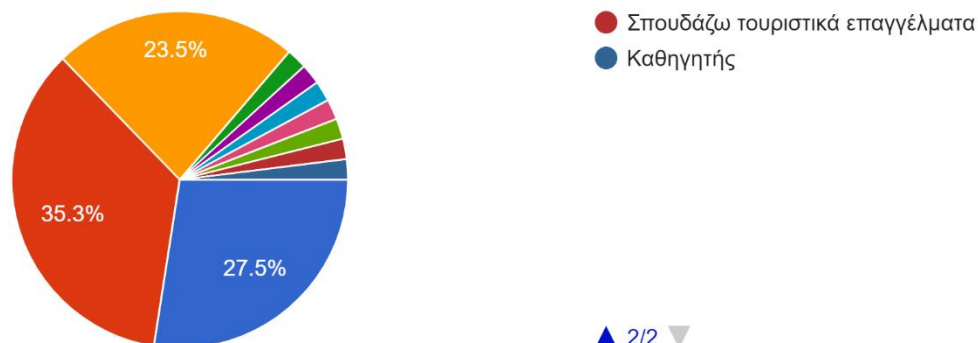

Διάγραμμα 20. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 16, σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων.

Πηγή: Απαντήσεις ερωτηματολογίου, Ιδία επεξεργασία, 2022.

Επαγγελματική κατάσταση

51 responses

Διάγραμμα 21. Ποσοστά % από τις απαντήσεις στην ερώτηση 16, σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων (Συνέχεια).

Πηγή: Απαντήσεις ερωτηματολογίου, Ιδία επεξεργασία, 2022.

Στην ερώτηση για το ποια είναι η επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων, το 35,3% (18) απάντησε ότι δεν εργάζεται στον τουριστικό κλάδο, το 27,5% (14) ότι εργάζεται στον τουριστικό κλάδο, ενώ το 23.5% (12) απάντησε κάτι άλλο, μεταξύ των οποίων, ότι είναι φοιτητές, οικονομολόγοι ή καθηγητές.

6.2 Αποτελέσματα συνεντεύξεων

Το πρώτο ερώτημα που τέθηκε στα τουριστικά γραφεία, ήταν εάν από την πλευρά των τουριστών υπάρχει ζήτηση για συγκεκριμένες διαδρομές ενός δικτύου πόλεων όπως για παράδειγμα δρόμοι κρασιού και γαστρονομικές διαδρομές. Ο διευθύνων σύμβουλος και ιδιοκτήτης του πρώτου τουριστικού γραφείου που απάντησε, ανέφερε ότι οι τουρίστες αρέσκονται σε καινοτόμα τουριστικά προϊόντα, αλλά η εκτεταμένη έλευσή τους χρειάζεται προωθητικές ενέργειες και χρόνο, ενώ ο διευθύνων σύμβουλος του δεύτερου τουριστικού γραφείου, ανέφερε ότι υπάρχει ζήτηση και αποτελεί ένα από τα προϊόντα που το γραφείο προωθεί, καθώς δημιουργούν εμπειρίες.

Το δεύτερο ερώτημα ήταν εάν πιστεύουν ότι η δημιουργία μιας οργανωμένης εκδρομής, μεταξύ ορισμένων πόλεων διαφορετικών χωρών, όπως για παράδειγμα Ελλάδα και Αλβανίας, θα είχε απήχηση στους δυνητικούς τουρίστες. Η απάντηση του πρώτου γραφείου

ήταν ότι θα έχει, αλλά όσο πιο εξεζητημένο είναι ένα προϊόν, τόσο μικρότερο το κοινό που απευθύνεται. Ακόμη, αναφέρει ότι σε αυτές τις περιπτώσεις το ζητούμενο είναι να υπάρχει προβολή των πακέτων από τα ταξιδιωτικά γραφεία τα οποία ελέγχουν την επιλογή του τελικού καταναλωτή. Η απάντηση από το δεύτερο τουριστικό γραφείο είναι ότι για τον εισαγόμενο τουρισμό έχουν δημιουργήσει εκδρομές που προτείνουν σε υπεράκτιες αγορές, όπως για παράδειγμα Ελλάδα-Τουρκία, Ελλάδα-Βουλγαρία, Ελλάδα-Ιταλία και πρόσφατα Ελλάδα-Αλβανία.

Τέλος, το τρίτο ερώτημα ανέφερε το ενδεχόμενο δημιουργίας οργανωμένων εκδρομών ή τουριστικών πακέτων για ορισμένες περιοχές της Αλβανίας και στην περίπτωση που προσφέρονται ήδη τα συγκεκριμένα πακέτα, κατά πόσο τα επιλέγουν οι πελάτες και από ποιες χώρες κυρίως. Το πρώτο γραφείο απάντησε ότι προς το παρόν δεν έχουν τα συγκεκριμένα πακέτα και υπάρχουν για πιο τουριστικά ανεπτυγμένες χώρες, όπως για παράδειγμα η Ιταλία, η Αίγυπτος, τα Εμιράτα και αναλόγως την ζήτηση θα προχωρήσουν στην δημιουργία νέων πακέτων. Η απάντηση που δόθηκε από το δεύτερο γραφείο είναι ότι υπάρχουν ήδη τέτοιες εκδρομές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Βάση των στοιχείων που συλλέχθηκαν, οι τουριστικές διαδρομές, μπορούν να αποτελέσουν ένα ανταγωνιστικό τουριστικό προϊόν, καθώς σε συνδυασμό με ένα συγκεκριμένο θέμα ή δραστηριότητα, προσφέρουν μια διαφορετική εμπειρία, την οποία έχει ανάγκη ο σύγχρονος τουρίστας. Ειδικότερα στην περίπτωση που συνδυάζουν δύο διαφορετικές χώρες, αποτελούν ένα παραπάνω κίνητρο για αυτούς όπως φαίνεται και από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου, καθώς θα γνωρίσουν νέους προορισμούς και νέες κουλτούρες. Έτσι στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα, δηλαδή κατά πόσο τα δίκτυα πόλεων, ειδικότερα δύο διαφορετικών χωρών αποτελούν κίνητρο ταξιδιού, η απάντηση είναι θετική.

Μια διαδρομή, η οποία θα μπορούσε να δημιουργηθεί είναι αυτή μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, ορισμένες πόλεις των οποίων δεν απέχουν αρκετά. Όμως υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί που εμποδίζουν αυτήν την συνεργασία και αυτό αφορά στην εικόνα που έχουν οι Έλληνες για την Αλβανία. Ορισμένοι δεν γνωρίζουν το τι μπορεί να προσφέρει τουριστικά, καθώς η Αλβανία, όπως πολλοί ανέφεραν, δεν έχει μια δυναμική στρατηγική προώθησης των προϊόντων της και η διαφήμιση των προορισμών της είναι ελάχιστη. Ορισμένοι, οι οποίοι δεν κατάγονται από την Αλβανία, έχουν μπει στην διαδικασία να κάνουν μια έρευνα για την συγκεκριμένη χώρα και διαπίστωσαν ότι έχει τοποθεσίες που έχουν μείνει ανεκμετάλλευτες. Πάντως, από αυτούς αρκετοί είναι εκείνοι, οι οποίοι θα ήθελαν να την επισκεφθούν, κυρίως λόγω περιέργειας.

Παρ' όλα αυτά δεν είναι μεγάλο το ποσοστό των Ελλήνων που έχουν επισκεφθεί την Αλβανία, σε αντίθεση με του Αλβανούς, οι οποίοι επισκέπτονται την Ελλάδα. Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, προκύπτουν ότι ορισμένα στερεότυπα δεν έχουν εξαλειφθεί με το πέρασμα των χρόνων, καθώς πιστεύουν ότι λόγω ρατσισμού, προκαταλήψεων και φόβου, οι Έλληνες δεν επισκέπτονται την Αλβανία. Ωστόσο, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων νεαρότερης ηλικίας έχουν θετικότερη άποψη για την χώρα, σε σχέση με τους ερωτηθέντες μεγαλύτερης ηλικίας. Οι περισσότεροι, μάλιστα, απάντησαν θετικά στην πιθανότητα συνεργασίας των δύο χωρών.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι υπάρχουν ή ίσως να υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στις δύο χώρες, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι τελικά η χώρα αυτή δεν αποτελεί άγνωστη για τους Έλληνες, και ότι στην περίπτωση δημιουργίας διαδρομών, θα υπάρξει ουσιαστικά μια συνοχή μεταξύ τους ή μια συνέχεια, όσον αφορά τις κουλτούρες που θα συναντήσουν οι επισκέπτες. Μάλιστα, πολλοί θα έμπαιναν στην διαδικασία να ακολουθήσουν μια διαδρομή θεματικού τουρισμού ανάμεσα

στις δύο χώρες, και έτσι αυτόματα δημιουργείται μια νέα ζήτηση για ένα συγκεκριμένο τουριστικό προϊόν.

Αρχική υπόθεση στην ερώτηση για το ποια από τις δύο χώρες θα επωφελούνταν τουριστικά, ήταν οι περισσότεροι να απαντήσουν την Αλβανία, καθώς δεν αποτελεί τόσο ανεπτυγμένο τουριστικά προορισμό και η συνεργασία της με μια χώρα η οποία αποτελεί έναν φημισμένο τουριστικό προορισμό, θα “ανέβαζε” την τουριστική της εικόνα. Παρ’ όλα αυτά οι περισσότερες απαντήσεις ανέφεραν ότι και οι δύο χώρες εξίσου μπορούν να επωφεληθούν. Έτσι καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα, ότι παρ’ όλο που η Αλβανία δεν αποτελεί ξακουστό προορισμό, εν τούτοις η συνεργασία της με την Ελλάδα θα ωφελούσε την τελευταία.

Όσον αφορά τα συμπεράσματα της ποιοτικής έρευνας, τα δεδομένα είναι αρκετά ελλιπή και δεν μπορεί να γίνει σωστή διεξαγωγή αποτελεσμάτων. Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι διαφορετικές, καθώς το ένα γραφείο όπως φαίνεται πορεύεται σύμφωνα με την υπάρχουσα ζήτηση, χωρίς ουσιαστικά να παίρνει ρίσκα, ενώ το δεύτερο αναφέρει ότι τουριστικά προϊόντα που δημιουργούν εμπειρίες και προορισμοί πιο εναλλακτικοί, όπως είναι η Αλβανία, έχουν ήδη ενταχθεί στις υπηρεσίες τους. Παρ’ όλα αυτά σε μια σύντομη αναζήτηση που πραγματοποιήθηκε, διαπίστωσα ότι υπάρχουν αρκετά τουριστικά γραφεία και πρακτορεία που οργανώνουν εκδρομές σε δημοφιλείς προορισμούς της Αλβανίας, όπως είναι οι Άγιοι Σαράντα, το Αργυρόκαστρο και ο Αυλώνας. Έτσι, μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι υπάρχει ζήτηση για τα συγκεκριμένα ταξίδια.

Οι δύο αυτές χώρες έχουν διαφορές αλλά και πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Έχουν πόλεις και χωριά με παρόμοια αρχιτεκτονική, φυσικά χαρακτηριστικά και τρόπο ζωής, με πολιτιστικά, ιστορικά και αρχαιολογικά ενδιαφέροντα. Στις περιοχές της Ηπείρου και της Νότιας Αλβανίας υπάρχουν αρκετές δυνατότητες να δημιουργηθούν θεματικές διαδρομές, είτε οδικές, είτε περιπατητικές, όπως συμβαίνει σε διάφορες χώρες του εξωτερικού. Σίγουρα η απήχηση δε θα είναι εξ’ αρχής μεγάλη, όμως οι διαδρομές αυτές θα αποτελέσουν μια ξεχωριστή εμπειρία, η οποία θα διεγείρει την περιέργεια των τουριστών του εναλλακτικού τουρισμού και θα οδηγήσει σε μια αειφόρο ανάπτυξη.

Θα πρέπει, ωστόσο, να πραγματοποιηθούν περισσότερες μελέτες και έρευνες όσον αφορά την συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών, ιδίως στον τουριστικό τομέα και να βρεθούν οι λόγοι για τους οποίους μέχρι τώρα έχει μείνει ανεκμετάλλευτη μια πιθανή πηγή εσόδων και προσέλκυσης δυνητικών τουριστών. Χρήσιμη θα ήταν να γίνει προσπάθεια από τους αρμόδιους φορείς τουρισμού και από τις δύο χώρες, ώστε να δημιουργήσουν μια διαδρομή

ενός δικτύου πόλεων, όπως για παράδειγμα των πόλεων που αναφέρονται στην εργασία αυτή, οι οποίες θα τις ωφελήσουν τουριστικά.

Για να πραγματοποιηθεί συνεργασία, θα πρέπει πρώτα να δημιουργηθούν σχέσεις εμπιστοσύνης. Για να συμβεί αυτό θα πρέπει να υπάρχει σχετική ενημέρωση τόσο των τουριστών, όσο και των επιχειρηματιών του τουρισμού για το τι μπορεί να προσφέρει τουριστικά η κάθε χώρα και τα οφέλη της μεταξύ τους συνεργασίας. Από την πλευρά της Αλβανίας, θα πρέπει να υπάρξει μια δυναμική στρατηγική προώθησης των προσφερόμενων υπηρεσιών και των προορισμών της και ένα δυναμικό branding, ώστε να αποκτήσει μερίδιο στην τουριστική αγορά. Παρ' όλα αυτά εάν αυτά τα δύο στοιχεία ενταχθούν στις διαδρομές που θα δημιουργηθούν, αυτομάτως θα βελτιωθεί η τουριστική εικόνα της χώρας.

Τα τουριστικά γραφεία και πρακτορεία, θα πρέπει να μελετήσουν την αγορά και σύμφωνα με την ζήτηση, να δημιουργήσουν ελκυστικά πακέτα για τις διαδρομές αυτές οι οποίες θα περιλαμβάνουν μια σειρά από άλλες υπηρεσίες, όπως είναι η διαμονή, η εστίαση και διάφορες δραστηριότητες. Για να πραγματοποιηθούν όλα αυτά, όμως, θα πρέπει να βελτιωθούν οι υποδομές στις περιοχές αυτές, οι οποίες θα διευκολύνουν την παραμονή των ταξιδιωτών.

Με την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής, στόχος είναι η εξαγωγή των συμπερασμάτων αυτών να αποτελέσουν αφορμή για περαιτέρω έρευνα και μελέτη πάνω στο συγκεκριμένο θέμα και να χρησιμοποιηθούν στην χάραξη μιας στρατηγικής για τις διαδρομές δικτύων πόλεων ανάμεσα στις δύο χώρες αλλά και γενικότερα για την πιθανή τουριστική συνεργασία των δύο χωρών.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Armakolas, I., Siakas, G., Berzani, A. & Seferaj, K. (2021). *Relations Between Albania and Greece*. OSFA, ELIAMEP, Tirana

Balli, B. (2011). From communist past to capitalist present: labour market experiences of Albanian immigrants in Greece. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 13(3), 323-337

Boboli, I., Muca, E., D. & Resulaj, A. (2016). *Application of Cluster Analysis with regards to the profile of tourists in the rural area of Gjirokastra, Albania*. International Journal of Economics, Commerce and Management, United Kingdom.

Bogdani, M. & Loughlin, J. (2009). *Albania and the European Union: The Tumultuous Journey towards Integration and Accession*, I.B Tauris, London.

Butler, R., W. (1980). *The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources*. Canadian Geographer, 24 (1), 5-12.

de Rapper, G. (2002b). 'Culture and the reinvention of myth in a border area'. Στο S. Schwandner-Sievers and B. J. Fischer (επιμ.) *Albanian Identities: Myth and History*, Hurst and Co., London, 190-200.

Fakiolas, R. (2003). Regularising the undocumented migrants in Greece: procedures and effects, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29(3), 535-61.

Graf, M. & Popesku, J. (2016). Cultural Routes as Innovative Tourism Products and Possibilities of their Developement, *International Journal of Cultural and Digital Tourism*.

Hayes, D., & MacLeod, N. (2006). Packaging places: Designing heritage trails using an experience economy perspective to maximize visitor engagement.

Holden, A. (2008). *Environment and tourism*. London: Routledge, 2nd ed..

Kapllani, G. & Mai, N. (2005). *Greece belongs to Greeks! The case of the Greek flag in the hands of an Albanian student*, στο R.N KingMai – Schwander – Sievers, S. (επιμ.) *The new Albanian Migration*, Sussex Academic Press, Brighton, 153-72.

Lickorish, L., J. & Jenkins, C., L. (1997). *An Introduction to Tourism*, Read Educational and Professional Publishing Ltd

Rovolis, A., & Tragaki, A. (2006). Ethnic Characteristics and Geographical Distribution of Immigrants in Greece. *European Urban and Regional Studies*, 13(2), 99-111

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολάκη, Χ., Μαννουσώφ Σ., Τ., & Πάσχου, Δ., Δ. (2017). *Ναυταθλητικό Κέντρο και Μαρίνα στην Ηγουμενίτσα*. Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Αποστολόπουλος, Κ. & Σδράλη, Β. (2009). *Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός υπαίθρου: Θεωρητική προσέγγιση και εφαρμογές*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνοεκδοτική.

Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (2000). Ο ρόλος του τουρισμού στη διατήρηση και ανάπτυξη των ιστορικών πόλεων. Στο Π. Τσάρτας (Επιμ.), *Τουριστική ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εξάντα, 17-37.

Βαρβαρέσος, Σ. (2000a). *Τουρισμός, Οικονομικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Προπομπός.

Γεωργόπουλος, Β. (2009). *Αειφόρος Ανάπτυξη και τουρισμός: Διερεύνηση του βαθμού ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και εφαρμογής αειφόρων πρακτικών στα τουριστικά καταλύματα της Ρόδου. Εμπόδια και Προοπτικές*. (Διπλωματική Εργασία). Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού. Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Γιαννέλη, Τ. (2012). *Προσδιοριστικοί Παράγοντες Διασυννοριακής Οικονομικής Συνεργασίας Καστοριάς - Αλβανίας*. (Διπλωματική Εργασία). Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Γκόλια, Β. (2006). *Τουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη. Η περίπτωση του Δήμου Πάργας*. ΤΕΙ Καλαμάτας.

Γούλα, Α. (2018). *Οι Θεματικές και Περιηγητικές Διαδρομές ως μορφή εναλλακτικού τουρισμού*. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Έξαρχος, Γ. & Καραγιάννης, Σ. (2004). *Αγροτουρισμός, μοχλός ανάπτυξης της Υπαίθρου*. Ηράκλειο: Κέντρο τεχνολογικής έρευνας Κρήτης.

- Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ. & Λύτρας, Π. (1999). *Εισαγωγή στον τουρισμό*. Αθήνα: Interbooks.
- Ηγουμενάκης, Ν. (1999). *Τουριστικό marketing*. Αθήνα: Interbooks.
- Ηγουμενάκης, Ν. (2000). *Τουρισμός και ανάπτυξη*. Αθήνα: Interbooks.
- Καζαντζίδου, Σ. (2014). *Αγροτουρισμός και αειφόρος τοπική ανάπτυξη*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Κλάδη-Ευσταθοπούλου, Μ. (2004). Τουρισμός και περιβάλλον: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ευρωπαϊκή και εθνική διάσταση. Στο Γ. Τσάλτας, Κ. Κατσιμπάρδης (Επιμ.), *Αειφορία και περιβάλλον: Η ευρωπαϊκή και εθνική προοπτική*. Αθήνα: Σιδέρης, 311-323
- Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Κριτική.
- Κολτσιδόπουλος, Γ., Hudman, L. & Jackson, R. (2003). *Τουριστική Γεωγραφία. Ελληνική & Παγκόσμια*. Εκδ.: Έλλην.
- Μαλέας, Μ. (2020). *Ο πεζοπορικός τουρισμός ως εργαλείο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας*. (Μεταπτυχιακή Διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Παπαγιάννης, Π. & Σιώκας, Π. (2017). *Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας στον τουριστικό τομέα. Η περίπτωση του νομού Πιερίας και η ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού*.
- Παπαταξιάρχης, Ε. (2006). *Περιπέτειες της ετερότητας. Η παραγωγή της πολιτισμικής διαφοράς στη σημερινή Ελλάδα*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
- Πατέρα, Σ., Π. (2010). *Προμελέτη Σκοπιμότητας Επιχείρησης Τουριστικών Λεωφορείων στην Πάργα*. (Διπλωματική Εργασία). Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων. Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
- Σαμαράς, Φ. (2008). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη σε ορεινή περιοχή: Η περίπτωση του δήμου Ολύμπου και της Καρυάς*.
- Σπιλάνης, Γ. (2000). Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου. Στο Π. Τσάρτας (Επιμ.), *Τουριστική ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εξάντα, 149-187.

Σφακιανάκης, Μ. (2000). *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*. Περιστέρι: Έλλην.

Σφακιανάκης, Μ. (2004). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Έλλην.

Τσάρτας, Π. (1996). *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*. Αθήνα: Εξάντας.

Φωτίου, Ι., Μ. (2005). *Ιστορική εξέλιξη του τουρισμού και αλλαγές στις μορφές του*. Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων. Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Βαμιεδάκη, Β. (2021). *Οι τουρίστες από την Αλβανία γύρισαν φέτος την πλάτη τους στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://www.news247.gr/oikonomia/oi-toyristes-apo-tin-alvania-gyrisan-fetos-tin-plati-stin-ellada.9451980.html> (δημοσιεύτηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2021).

Βικιπαίδεια, *Σύβοτα*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από https://el.wikipedia.org/wiki/Σύβοτα_Θεσπρωτίας (τελευταία τροποποίηση στις 22 Δεκεμβρίου 2021).

Βικιπαίδεια, *Ηγουμενίτσα*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://el.wikipedia.org/wiki/Ηγουμενίτσα> (τελευταία τροποποίηση 28 Αυγούστου 2021).

Βικιπαίδεια, *Άγιοι Σαράντα*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από https://el.wikipedia.org/Άγιοι_Σαράντα (τελευταία τροποποίηση 8 Ιανουαρίου 2022).

Βικιπαίδεια, *Αυλώνας*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://el.wikipedia.org/wiki/Αυλώνας> (τελευταία τροποποίηση 22 Ιουλίου 2021).

Δήμος Ηγουμενίτσας - Η ιστοσελίδα του Δήμου Ηγουμενίτσας. Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου, από <https://igoumenitsa.gr/el/>

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Τουρισμού. *Διασυννοριακά Προγράμματα*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://mintour.gov.gr/ependyseis/espa/programmata-eyropaikis-edafikis-synergasias/diasynoriaka-programmata/>

Κουνάδη, Η. (2013). *Αργυρόκαστρο: Παραμύθι από πέτρα*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://www.in2life.gr/escape/destinations/article/286480/argyrokastro-paramythi-apo-petra.html> (δημοσιεύτηκε στις 15 Ιουλίου 2013).

Κουταλιανού, Ζ. (2007). Εφημερίδα Καθημερινή. *Οι Έλληνες τουρίστες πάνε Αλβανία*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://www.kathimerini.gr/society/288522/oi-ellines-toyristes-pane-kai-alvania/> (δημοσιεύτηκε στις 9 Ιουνίου 2007).

Bashkia Vlore - Mbreteresha e Rivieres Shqiptare. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2022, από <http://vlora.gov.al/>

Cna.gr (2021). *Το λιμάνι της Αυλώνας μετατρέπεται σε μαρίνα*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://www.cna.gr/tourism/alvania-to-limani-tis-aylonas-metatrepetai-se-marina/> (δημοσιεύτηκε στις 26 Απριλίου 2021).

EURONDO 2011: E-paths. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <http://www.era-ewv-ferp.com/walking-in-europe/e-paths/>

Follow the Camino. *Camino de Sandiago Routes*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://followthecamino.com/en/camino-de-santiago-routes/>

INSETE, *Εισερχόμενος Τουρισμός από την Αλβανία*, Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/09/20-10_Albania_2017-2019.pdf

INSTAT, Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <http://www.instat.gov.al/>

Interreg – IPA CBC Greece – Albania, *CheeseCult*, Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://greece-albania.eu/projects/cheese-route-innovative-cultural-heritage-driving-force-for-rural-tourism-development-the-cross-border-area>

Interreg – IPA CBC Greece – Albania, *Smart Tour*, Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://greece-albania.eu/projects/smart-travel-cultural-routes>

Interreg – IPA CBC Greece – Albania, Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://greece-albania.eu/programma>

Just a little further. *Via francigena*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://justalittlefurther.com/via-francigena>

Naftemporiki.gr (2018). *Ελλάδα-Αλβανία: Ξεκινούν μελέτες για σιδηροδρομική σύνδεση*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από <https://m.naftemporiki.gr/story/1415520> (δημοσιεύτηκε στις 19 Νοεμβρίου 2018).

Pbnews (2021). *Προώθηση της Διασυνοριακής Πολιτιστικής Συνεργασίας με στόχο την Καινοτομική Τουριστική Αξιοποίηση*. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2022, από

<https://pbnews.gr/proothisi-tis-diasynoriakis-politistikis-synergasias-me-stochotin-kainotomiki-touristiki-axiopoiesi/> (δημοσιεύτηκε στις 16 Σεπτεμβρίου 2021).

Travel Parga Guide, Ανακτήθηκε 6 Ιανουαρίου 2022, από <https://www.travelparga.gr/>

Visit Gjirokastra, Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου 2022, από <https://www.visit-gjirokastra.com/>

Visit Saranda, Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου 2022, από <https://visitsaranda.net/>

ΠΑΡΑΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Α' ΜΕΡΟΣ: Τα δίκτυα πόλεων διαφορετικών χωρών, ως παράγοντας ανάπτυξης του τουρισμού.

1. Σε κάποιο ταξίδι σας έχετε επιλέξει να επισκεφθείτε πόλεις διαφορετικών χωρών;
  - ο Ναι
  - ο Όχι

2. Εάν απαντήσατε ναι, τί ήταν αυτό που σας έκανε να ακολουθήσετε το συγκεκριμένο δίκτυο πόλεων;

---

3. Τα δίκτυα πόλεων διαφορετικών χωρών, αποτελούν κίνητρο ταξιδιού για εσάς;

Β' ΜΕΡΟΣ: Ποιοι είναι οι περιορισμοί που εμποδίζουν την τουριστική ανάπτυξη του δικτύου των πόλεων της Ελλάδας και της Αλβανίας και πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν;

4. Ποια είναι η άποψή σας για την Αλβανία ως τουριστικό προορισμό;

---

5. Ένα μεγάλο μέρος των Αλβανών τουριστών, επιλέγει την Ελλάδα για τις διακοπές του. Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι οι Έλληνες τουρίστες δεν επισκέπτονται την Αλβανία;

---

6. Τί πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξει η Αλβανία, ώστε να θεωρείται τουριστικός προορισμός;

---

7. Πιστεύετε ότι είναι πιθανό να υπάρξει συνεργασία στον τομέα του τουρισμού ανάμεσα στις πόλεις των δύο χωρών;

- Ναι
- Ίσως
- Δε νομίζω
- Όχι
- Δε γνωρίζω

Γ' ΜΕΡΟΣ: Η πραγματοποίηση μιας τουριστικής διαδρομής συγκεκριμένων πόλεων της Ελλάδας και της Αλβανίας, θα ωφελούσε τουριστικά τις δύο χώρες;

8. Κατά τη γνώμη σας, πιστεύετε ότι υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στις δύο χώρες;

- Ναι
- Ίσως
- Όχι
- Δε γνωρίζω

9. Εάν απαντήσατε ναι, ποια πιστεύετε ότι είναι αυτά;

---

10. Στην περίπτωση που γινόταν μια διαδρομή, η οποία θα περιλάμβανε διάφορες πόλεις μεταξύ των δύο χωρών (όπως για παράδειγμα δρόμοι κρασιού κλπ.), θα την ακολουθούσατε;

- Ναι
- Ίσως
- Όχι
- Δε γνωρίζω

11. Ποια από τις δύο χώρες πιστεύετε ότι θα επωφελούνταν τουριστικά περισσότερο;

- Η Ελλάδα
- Η Αλβανία
- Και οι δύο χώρες
- Καμία

Δ' ΜΕΡΟΣ: Δημογραφικά Στοιχεία

12. Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα
- Προτιμώ να μην πω

13. Ηλικία

- 18 – 25 ετών
- 26 – 35 ετών
- 36 – 45 ετών
- 46 – 55 ετών
- Πάνω από 56 ετών

14. Καταγωγή

---

15. Επίπεδο Εκπαίδευσης

- Δημοτικό σχολείο
- Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- ΙΕΚ
- ΑΕΙ/ΤΕΙ

- Μεταπτυχιακό
- Διδακτορικό
- Άλλο

16. Επαγγελματική Κατάσταση

- Εργάζομαι στον τουριστικό κλάδο
- Δεν εργάζομαι στον τουριστικό κλάδο
- Άλλο